نئوں چین

لیکک ب۔ اتم

نئون چين

(مورتن سان)

اي جي

ليکڪ:- آتم

History
38
6300
29.6.2001

قيمت ٻارهن آنا

١٩٥٣

ڇپائيندڙ:- ڪيرت ٻاٻاڻي

چندن پرنٽنگ پريس، هسالي ٽنڪ روڊ،
دادر، بمبئي ٢٨.

فهرست

		صفحو
ٻه اکر	پروفيسر منگهارام ملڪاڻي	۳
مهاڳ	پروفيسر گيهيمل مولچنداڻي	۴
جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ	(شعر) سردار جعفري	۷
۱- ڀارت - چين دوستي		۹
۲- آزاديءَ جو اتهاس		۱۵
۳- حڪومت جو سرشتو		۲۲
۴- رهڻي ڪرڻي جو درجو		۲۹
۵- اناج جو مسئلو		۳۹
۶- هنري ترقي		۵۰
۷- ريلوي جي اڌاوت		۶۰
۸- سماجي انقلاب		۶۳
۹- سزا جو سرشتو		۷۰
۱۰- استرين جي آزادي		۷۵
۱۱- اقليتن جو مسئلو		۸۰
۱۲- صحت ۽ صفائي		۸۴
۱۳- تعليمي ترقي		۸۷
۱۴- تهذيبي زندگي		۹۱
۱۵- ڪاميابيءَ جو راز		۹۶
۱۶- اڀياس ڪيل ڪتابن جي ياداشت		۹۹

Printed and Published by Kirat Babani
at the Chandan Printing Press, Hansali Tank Road,
Dadar (W.R.) Bombay 28.

ٻه اکر

مشرقي دنيا ۾ هندستان ۽ چين وڏي ۾ وڏا پاڙيسري ملڪ آهن. سندن سڀيتا ساري سنسار ۾ جهوني ۾ جهوني آهي ۽ لڳ ڀڳ هڪجهڙي آهي. ڀارت کي ۵½ سال ۽ چين کي ۳½ سال ٿيا جو صدين جي غلاميءَ کان آزادي حاصل ڪئي اٿن. ان ٿوري عرصي ۾ هڪ پاسي چين نظامي ڪماليت حاصل ڪري چڪو آهي، ٻئي پاسي هندستان ڪيترو نه پٺتي پيل آهي! چين جي مثال مان هندستان کي گهڻا ڪارائتا سبق سکڻا آهن، تنهنڪانپوءِ ئي ٻئي ملڪ ڪلهو ڪلهي ۾ ملائي اوير جي اڳواڻي ڪري سگهندا.

منهنجو ادبي دوست "اتم" ڪيتري وقت کان چين جي نئين نظام جو گهرو اڀياس ڪندو آيو آهي. هاڻي اُها کوجنا مڪمل ڪري "نئون چين" ڪتاب لکيو اٿس. ان ۾ چين جي نئين سرشتي تي هر پهلوءَ کان روشني وڌي ويئي آهي، سياسي، آرٿڪ، سماجڪ، تعليمي، هنري وغيره وغيره، ۽ چيني زندگيءَ جا مڙيئي پاسا نهايت چڱيءَ طرح سمجهايل آهن ۽ دلچسپ نموني ۾ پيش ڪيل آهن. "اتم" جي عبارت به دستور موجب چيدي ۽ مائيدار آهي. مونکي خاطري آهي ته هي ڪتاب سنڌي پاٺڪن ۾ چين ولايت بابت چڱي ڄاڻ پيدا ڪندو ۽ ڀارت - چين جي قديم دوستي وري قائم ڪرڻ ۾ وڏي مدد ڪندو.

پروفيسر منگهارام ملڪاڻي

بمبئي، ۱۲-۴-۵۳

مهاڳ

منهنجو رفيق ”اُتم“ نوجوان ترقي پسند اديب آهي. جنهن ئي ١٩٤١ع کان هن ساهتيڪ کيتر ۾ پير پاتو آهي تنهن ئي هن نه صرف ترقي پسند ادب جي حمايت ڪئي آهي پر انهي ڦهلاءَ لاءِ سرگرم ڪم پڻ ڪيو آهي. مونکي ياد آهي ته ان زماني ۾ جهڙيءَ طرح ڪراچيءَ ۾ ليکڪن جي جماعت بنديءَ لاءِ ڪوششون ٿيون، اهڙيءَ طرح حيدرآباد ۾ پڻ، اسان اهڙيون ڪوششون ڪيون، جنهجو روپ ”پروگريسو گروپ“ ورتو. ان ۾ ساهتڪار ۽ ساهتيه پريمي ٻئي شامل هئا. ”اُتم“ گروپ جو سيڪريٽري هو.

ساٿي ”اُتم“ نه صرف ڪامياب مضمون نگار آهي پر هڪ سٺو ڪهاڻي نويس ۽ تنقيد نگار پڻ آهي. پاڪستان ٺهڻ کان اڳ هنجي ٣٠ کان مٿي ڇپيل لکڻين مان اڌ کن ڪهاڻيون آهن. ”الوداع“، ”شڪست“، ”آخر ڪيستائين؟“ ۽ ”ترقيءَ جي راهه تي“ ڪهاڻيون خاص ذڪر قابل آهن. ٨ جنوري ١٩٤٦ ۾ روزاني ”هندو سنسار“ ۾ ”سماجڪ ٻلوو“ ڪتاب تي ڇپيل ٽيڪا وارو مضمون هنجو اوائلي معياري تنقيدي مضمون آهي. اڄ ڀي هنجو جولاءِ ١٩٥١ ۾ ”نئي دنيا“ ۾ ڇپيل ليک ”ادب ۽ زندگي“ مارڪسوادي ادبي نظريي متعلق بهترين تنقيدي مضمون سمجهيو ويندو.

هندستان ۾ اچڻ بعد ”اُتم“ ٽمن چين ۽ سوويت يونين بابت ”هندستان“ ۽ ”نئي دنيا“ ۾ ليکن جو سلسلو شروع ڪيو، جي سنڌي جنتا کي ڏاڍو پسند پيا. اڪري

اخبارن ۾ وڏ پڪ ليکڪ ڇپائڻ جي بدران هن اٺين چين ۽ سوويت يونين بابت ڪتاب ڇپائڻ بهتر سمجهيو. هن ڪتاب ۾ ”اُتم“ جي اکين ڏٺل ليکن مان اڪر ٻيڪر ليک پيل آهي. باقي سڀ نوان ليک لکيا اٿس.

”نئون چين“ ڪتاب پيش ڪرڻ سان واقعي سنڌي ساهتيه ۾ نئون ورق ورتو آهي. مان نٿو سمجهان ته ان جهڙو ٻيو ڪو ڪتاب سنڌيءَ ۾ موجود آهي. ڪتاب ۾ ”اُتم“ نئين چيني زندگيءَ جي گوناگون پهلن جو الڳ الڳ جي رنگن وانگر سندر چٽر چٽيو آهي. سوين معزز ۽ معتبر شخص چين جي ترقيءَ جي اکين ڏٺي شاهدي ڏني آهي. ”اُتم“ انهن مان ٢٠ کان مٿي جڻن جهڙوڪ پنڊت سندرلعل، ڊاڪٽر ڪمارپا، وجيه لڪشمي، ديوڪي پانيڪر، خواج احمد عباس، آر-ڪي-ڪرانجيا، سردار گربخش سنگهه، ابراهيم جليس، ڊاڪٽر گيانچند، ايس-ايس-يوسف، سيٺ گوونددداس، مقبول حسين ۽ ٻين سنڌورڪين وغيره جا رايا ۽ احوال ڏنا آهن.

ڪتاب جي خاص خوبي، جنهن انجي اهميت ۽ قدر وڌيڪ ڪيو آهي، سا اها آهي ته ”اُتم“ نئين چين جي ٽن سالن ۾ ڪيل لاثاني ترقيءَ جي اسانجي ملڪ ۾ ڪانگريسي راڄ جي پنجن سالن جي ترقيءَ سان ڀيٽ ڪئي آهي، جنهن اسان کي پنهنجي سقيم حالت جو احساس ٿئي ٿو ۽ جنهن مان سبق سکي بهتر زندگيءَ لاءِ جدوجهد ڪريون. مان نٿو سمجهان ته انهن ڪرڻ سان ڪو ”اُتم“ پارٽ

جي گهٽتائي ڪئي آهي. ها، هن اُن سرڪار کي دليا اڳيان هڪ مجرم جي صورت ۾ پيش ضرور ڪيو آهي، جنهن جي راڄ ۾ مائرون ٻڪ وچان پنهنجا جان جگر وڪڻن ٿيون، نوجوان بيڪاريءَ ڪري آپگهات ڪن ٿا، نوجوان ڇوڪريون پيٽ پالڻ لاءِ عصمت فروشيءَ جو پيشو اختيار ڪن ٿيون ۽ معصوم گلڙا سرتريءَ تي ڪٺي ٽڪرن ۾ ڪٽمنڙا وڪڻي پيٽ پالين ٿا يا بيڪاريءَ ۾ آوارا بڻجي در در جي خاڪ ڇاڻين ٿا. ليڪن جڏهن چين ۾ اهڙي راڄ کي ختم ڪيو ويو تڏهن ئي جنتا جي بک، بيڪاري ۽ بي علمي جو مسئلو حل ٿي سگهيو. اڄ ڏينهن چين جي گهرن ۽ گهٽين ڳوٺن ۽ شهرن، کيتن ۽ ڪارخانن، ڪورٽن ۽ قيدن، آفيسن ۽ لشڪر ۾، سڀ هنڌ لوڪشاهي نموني ۾ ڪاروبار هلي رهيو آهي.

هن ڪتاب جي ٻي خوبي اها آهي جو ”اُلم“ خشڪ انگن اکرن ۽ حقيقتن کي پنهنجي سپڪ ۽ سلوڻي ڀاشا سان اهڙو نه دلچسپ ۽ دلڪش بڻايو آهي جو پاٺڪ ان کي يڪساهي پڙهي پورو ڪرڻ کان سواءِ نه ڇڏيندو. ”نئون چين“ ڪتاب پيش ڪري ”اُلم“ جا سنڌي جنتا ۽ ساهتيہ جي سيوا ڪئي آهي جنهن لاءِ هو مبارڪ داد لهڻو. آشا اٿم ته سنڌي جنتا هن قيمتي ۽ ڪارائتي علمي ذخيري مان فيض پرائيندي.

ممبئي،
١٤-٤-٥٣

پروفيسر کيئلمل مولچنداڻي

جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ

ليکڪ:- سردار جعفري

جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ

يونان ۽ شانسي جي غارن مان اڀ ڳڻيا آفتاب نڪتا
بغاوتون ماٿرين مان نڪتيون پهاڙ مان انقلاب نڪتا
سپاهي اڄ ٻڌجي زرد درياه جي هرطرف ڪان حباب نڪتا
انهن حبابن جي تيز طوفان ۾ چين اڳتي وڌي رهيو آ
جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ.

صديون پراڻيون سنگين جي نوڪ تي ڪٽي اڄ اُٿيا هي دهقان
دلين مان بيتاب ٻڌجي باهر اچن ٿا نڪري دلين جا ارمان
هلي ائين فوج چڙ ڪا آندي، جهنڊا اڏن ائين لڳي جڻ طوفان
زمين کي زلزلن جو مظبوط هٿ اڄ لوڏا ڏيئي رهيو آ
جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ.

پڪاري اَڄ چين ٿو چوي مان تہ ايشيا جي نجات آهيان
ڏسڻ ۾ هڪڙو ئي ملڪ ليڪن مان سچ تہ هڪ ڪائنات آهيان
جا ايسٽالن جي دل مان نڪتي سا مائو جي لب جي بات آهيان
سا بات جنهن جو رنگين فسانو ڊگهو ٿي ٿيندو وڃي رهيو آ
جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ.

جي بند ڪيون سامراجي رنڊڪن، کلي ويئون اڄ سي ليٽ راهون
چپن تي چمڪن تہ مشڪراهٽون، اکين ۾ پڻي پيار جون نگاهون
حسين سمرقند جي گلي جو آ هار اڄ لنڊڪنگ جون ٻانهون
هماليا تي ڪڙو آ مائو ۽ ايشيا کي سڏي رهيو آ
جهان ۾ طوفان اچي رهيو آ.

کامريڊ ماؤسي تنگ ۽ پنڊت سندر لعل

ڀارت - چين دوستي

چين ۽ ڀارت جو آدم دنيا جي ڪل آدم جو ٽيون حصو آهي. ٻئي سنسار جا مکيه ديس ليکيا وڃن ٿا. پراچين سڀيتائن مان اڄ صرف چين ۽ ڀارت جي سڀيتا ئي آهي جا اٽڪل ٥ هزار سالن جي لاهين چاڙهين بعد ب هماليه پربت جيان اڏول کڙي آهي ۽ بقول اقبال گويا ائين چئي رهي آهي ”ڪڇ بات هئه ڪ هستي مٽتي نهين هماري.“

صدين کان هماليه جي قدرتي ديوار جي باوجود هن ”ريشم جي ڀرمي“ ۽ هن ”ڪپهه جي ڀرمي“ جي وچم تهذيبي ۽ آرٽڪ ناتا قائم رهيا

سڀيتا جي ڏيوٽ آهن. انهن نه صرف هڪ ٻئي م سڀيتا جي ڏيوٽ ڪئي آهي

ليڪن انهي سرڪي ايشيا جي ڪيترن ئي ملڪن برما انڊونيشيا، سيام ۽ ملايا وغيره کي ب پياري آهي. تبيت م سڀيتا ڦهلائڻ م ٻنهي ملڪن جو برابر حصو آهي. تبيتين جي رهڻي ڪرڻي، پوشاڪ، هلت چلت وغيره تي چيني سڀيتا جو نشان لڳل آهي. هندستان وري تبيت جي ٻولي، ساهت، لپي، سنگتراشي، چترڪاري ۽ ڌرمي خيالن تي گهرو اثر وڌو آهي. پنڊت راهول سانڪرتيايـن لکي ٿو، ”ڪنهن وقت چين جي

سنڪيانگ پرانت ۾ هندستاني لپي مروج هئي. منگوليا جو پراچين ساهت گهڻي حد تائين اسان جي سنسڪرت ساهت جو بدليل روپ آهي، جنهن ۾ اشو گهوش، آريه شور، ڪاليداس جهڙن عاليشان شاعرن ۽ دنگناگ، ڌرم ڪيرتي جهڙن عظيم فيلسوفن جون چيزون موجود آهن. اڄ اسان جي سنسڪرت جا هڪ هزار کان وڌيڪ ڪتاب اصلي روپ ۾ گم آهن پر انهن جو چيني ترجمو اڃا به سلامت آهي."

ڀارت چين کي پنهنجو سندر ساهت، ڪلا، جوتش ۽ ٻڌ ڌرم وغيره جو گيان ڏنو جنهن جون ثابتيون اڄ به چين ۾ موجود آهن. **پنڊت سندر لعل** چين ۾ آڪٽوبر ١٩٥١ ۾ ويل هندستاني نيڪ نيتي سفارت جو اڳوان، لکيتو، "چين جي جهونين عمارتن کي ڏسي، اسان کي ڀارت جون پراڻيون جڳهيون ياد آيون. پيڪنگ ۾ پراڻن مندرن جا ڦاٽڪ ڏاسين جي هوبهو سانچي جي پٿر جي ڦاٽڪن جهڙا پئي لڳا...... اسان شانگهائي شهر جي هڪ بازار ۾ هڪ ٽنيي تي سمراٽ اشوڪ جي شينهن واري ساڳي نشاني ڏٺي جا اڄ اسان جي سرڪاري نشاني آهي...... اسان هڪ رات جو چيني راڳ ٻڌو جو ٺيڪ اسان جي "مالڪوس" سر جهڙو پئي لڳو."

جهڙيءَ طرح چين ۾ تهڙيءَ طرح هندستان ۾ به ريشمي ڪپڙو، ڪاغذ، آتشبازي، چانهه، ليچي ۽ سنگترا اچا تائين ان قديم دوستيءَ جون ملهون يادگيريون ٿا ڏيارين. اسان ته پنهنجي ريشم لي ٿالولي رکيو "چائنا سلڪ".

اتهاس جا ورق ورائيندي اهو به معلوم ٿئي ٿو ته ڀارت ۽ چين جي دوستي صرف تهذيبي ۽ آرٽڪ رشتن تائين محدود نه رهي آهي مگر ضرورت پوڻ تي انهن ۾ فوجي دوستي به قائم ٿي آهي. ڪشمير جي راجا للتادت چين جي شهنشاهه تائي چنگ سان هڪ سمجهوتو ڪيو هو جنهن موجب للتادت جي فوج مصيبت وقت چين جي مدد ڪندي ۽ چين جي فوج للتادت جي.

پراچين رشتو

ٻنهي ملڪن جا تعلقات ٻه هزار سال اڳيم پڪي پائي تي قائم ٿيا، جيتوڻيڪ انهن جي شروعات انڪان گهڻو اڳيم بهادر ياترين ۽ واپارين جي قافلن ڪئي. ٻڌ ڌرم انهن رشتن جوڙڻ ۾ هڪ مکيه حصو ورتو آهي. ٦٨ع ۾ ٻه ٻوڌي ڀڪشپ متنگا ۽ ڌرم رتن چين ويا. هنن ٻنهي جي اپياس، سکيا، بحث مباحثي ۽ اُليجي ماڻهن سان لهه وچڙ ڀارت ۽ چين کي هڪ ٻئي جي نزديڪ آندو. ان بعد ٣٨٤ع ۾ مشهور ڀارتي ودوان ڌرم رڪش چين پهتو. اڄ به چين ۾ هو هڪ مکيه جڳهه والاري ٿو. هنکي ٣٦ ٻوليون اينديون هيون. هو اتي ٢٩ سال رهيو. هزارين چيني شاگردن هنکان علم پرايو. ٢١١ هندستاني ڪتاب چيني ٻولي ۾ ترجمو ڪياءِ جن مان اڄاتاءِ ٩٢ موجود آهن. ٣٨٥ع ۾ ٻيو ڀارتي ودوان ڪمارجيو چين ويو جو اتهو هڪ مکيه ساهتڪار ليکيو وڃيتو. هو اتي ١٦ سال رهيو.

نه صرف ڀارتي ۽ چيني اپديشڪن ٻنهي ڀارتي چيني

ناتن کي مضبوط ڪرڻ ۾ مدد ڪئي. چانگڪين پهريون چيني هو جو عيسوي سن کان ١٥٠ سال اڳ ۾ ڀارت ۾ آيو ۽ جنهن انجو نالو ۽ علم چين کي ڏنو. ٣٩٩ع ۾ فاهين، ٦٢٩ع ۾ هيونتسنگ ۽ ٦٧١ع ۾ اتسنگ ياتري ڀارت ۾ آيا ۽ ڪيترائي سال رهيا. هنن جا سفرناما اسانجي اتهاس جا بينظير خزانا سمجهيا وڃن ٿا. هيونتسنگ ته سنسڪرت جا ٧٥ سنجيده ڪتاب ترجمو ڪيا.

وچولي دؤر ۾ ڀارت ۽ چين جا سنبڌ مکيه طرح آرٿڪ هئا. جو ته ٻڌ ڌرم جنهن تهذيبي تعلقات قائم ۽ مضبوط ڪرڻ ۾ وڏو حصو ورتو هو تنهنجو زور انوقت ٻنهي ملڪن ۾ گهٽجي رهيو هو. انوقت هي ٻئي ملڪ ئي ساري ايشيا جي پڪي مال ۽ اناج جون ضرورتون پوريون ڪندا هئا.

هاڻوڪي زماني ۾ ٻنهي ملڪن ۾ سامراجين جي اثر ڪري سندن آڳاٽا مضبوط ناتا ٽٽڻ لڳا. سامراجين ڀارت جي آفيم جي وڪري لاء چين کي
ايشيا جا سنتري هڪ وڏو مارڪيٽ بڻايو. ان
کان چين ۽ انگريزن جي وچ ۾ لڙايون لڳيون جنهن ۾ انگريزن ڀارتي فوجن کي به هنن جي مرضي خلاف ڪم آندو، جنهنتي ڀارتي جنتا هميشه اعتراض ظاهر ڪيو. ١٩٠٠ع ۾ بڪسار جي بغاوت وقت موڪليل ڀارتي سپاهي جو هڪ سپاهي غدر سنگهه پنهنجي جيل ڊائري ۾ لکي ٿو "...اُني اسان جي دلين جي ڀڳهڙ جو سوال

ٿي لڳي پيدا ٿيو جو ته اسين چينين خلاف لڙڻ لاءِ نه آيا هئاسين. ليڪن... هندو رنگ، جو اسان جهڙو ئي آهي، ڏسي اسانجي دلين ۾ همدرديءَ جو جذبو پيدا ٿيو. چيني ٻڌ ڌرم جا پوڄاري آهن. اهي اسانجا هم مذهبي آهن. هنجي ۽ اسانجي رنگ، رسمن ۽ رواجن ۽ هلت چلت ۾ گهڻو فرق ناهي... ڇا اسانکي هنجي مدد ڪرڻ نه گهرجي؟" هي ڏيکاري ٿو ته خود اسانجي سپاهين ۾ به چينين لاءِ ڪيترو نه قرب ۽ عزت سمايل هئي.

اسانجي ساهتڪارن گرديو ٽئگور (جو ١٩٣٤ ۾ چين مان ٿي آيو) ۽ منشي پريمچند چين تي جپانين ۽ انگريزن جي ڪيل ظلم ڪي صاف لفظن ۾ ننديو. ١٩٢٥ ۾ سن يت سين جي موت وقت ڪانگريس طرفان چين ۾ "اعزاپرسي جي سفارت" موڪلي ويئي. ١٩٣٨ ۾ چين ۾ جپانين جي حملي وقت ڊاڪٽر اٽل جي اگوانيءَ هيٺ ڊاڪٽري مدد لاءِ سفارت موڪلي ويئي. جنهن زخمين جي جاعاليءَ خدمت ڪئي سا اتهاس ۾ ياد رهندي. سفارت جي هڪ ميمبر **ڊاڪٽر ڪوٽنس** فرض ادائي ڪندي اتي جان ڏني. ڊاڪٽر ڪوٽنس اتي شادي ڪئي ۽ جنهن کي پٽ ڄائس تنهنجو نالو رکيو ويو "ينگ - هئا" يعني "هند - چين."

تازو آڪٽوبر ١٩٥١ ۾ پنڊت سندرلعل جي رهبريءَ ۾ غير سرڪاري ۽ مي ١٩٥٢ ۾ وجيه لڪشميءَ جي اگوانيءَ هيٺ سرڪاري "پارٽي ٻيڪ ليئي سفارتون" ٿيون چين

ويڙهون جتي ڀارت-چين دوستي جو نئين سر بنياد وڌو ويو. اها دوستي نه صرف تهذيبي ۽ آرٽڪ پر فوجي کيتر ۾ به تيزي گهرجي، جئن ايشيا جي آزادي، امن ۽

ڀارت - چين ميلاپ جي نشاني
"ينگم - هنگا"

انن ۽ جي حفاظت لئي سگهي ۽ جا دنيا مان سلطنت شاهي کي ختم ڪرڻ ۾ ڪارگر ٿئي.

آزاديءَ جو اتهاس

ٽون چين پڻ ڇهن تواريخي دورن مان گذريو آهي؛ پراچين ساميواد، غلام شاهي، جاگيرداري ۽ سرمايداري. اسان وانگر اُتي به هڪ بادشاهت ڍهندي هئي ته ٻي نهندي هئي. جڏهن اسان وٽ ائين چين ۾ به اوائلي سامراجي واپارين جي ويس ۾ آيا. جنکي پهرين ته جهنگلي ۽ خطرناڪ سمجهي اچڻ نه ڏنو ويو. جڏهن ۱۷۹۴ ۾ انگلنڊ جي بادشاه جارج ٽئين آمريڪي ڪالونيون وڃائڻ بعد چين سان واپاري ناتا جوڙڻ لاءِ عيوضي موڪليو، تڏهن چيني بادشاه هنکي جواب ڏنو، ”اسانجي سرگي روپي سلطنت کي ٻاهرين جهنگلين کان کنهن به شيءِ گهرائڻ جي ضرورت ناهي.“ پر آخر هننکي ڪئنٽن ۾ واپار جون سهوليتون ڏنائين. بس پوءِ ته چين جو خون چوسڻ لاءِ سامراجين لڙاين جي ڏم شروع ڪئي. ۱۸۲۰ ۾ انگريزن، ۱۸۵۷ ۾ انگريزن ۽ فرينچن، ۱۸۸۴ ۾ فرينچن، ۱۸۹۴ ۾ جپانين ۽ ۱۹۰۰ ۾ اٺن ملڪن برطانيه، زارشاهي رشيا، فرانس، جرمني، آمريڪا جپان، اٽلي ۽ آسٽريا گڏجي چين خلاف جنگيون جوٽيون، جنهنڪري آزاد چين ڦري سامراجين جو نيم غلام ملڪ بڻجي پيو.

چيني جنتا پنهنجي ظالم بادشاهن کان نجات حاصل ڪرڻ لاءِ ٻه دفعا انقلاب ڪڙا ڪيا. ۱۸۵۰ ۾ تائپنگ جو

انقلاب چين جي لوڪشاهي انقلاب جي شروعات هو.
اُنجي اڳواڻي پڌيماڻن نه پر هارين ڪئي، جن نئنڪنگ
فتح ڪري گاديءَ جو هنڌ بڻايو. جتي جتي انقلاب پکڙيو
اُتي زميندارن جا دستاويز ساڙيا ويا ۽ غريبن جي حڪومت
کڙي ڪئي ويئي. هي انقلاب ۵ سالن بعد دٻايو ويو.
چون ٿا ته هن انقلاب ۾ اٽڪل ۲ ڪروڙ ماڻهو مئا.

۱۹۱۱ ۾ سن يت سين جي اڳواڻي هيٺ ٻيو انقلاب ٿيو
جنهن بعد منچوُ گهراڻي جي بادشاهه کي ٽڏي، رعيتي راڄ
قائم ڪيو ويو. پر تڏهن به سماجي نظام ۾ ڪو بنيادي
فرق نه پيو. سن يت سين پڻ گهڻو وقت زنده نه رهيو.
۱۹۲۵ ۾ حڪومت جي واڳ ڪومنتانگ پارٽي جي اڳوان
چيانگ ڪائي شيڪ جي هٿ ۾ آئي، جنهن ڪميونسٽ
پارٽي (جا هيلتائين ڪومنتانگ سان سانت ڏيندي آئي
هئي) سان پائي ڪٽئي. اُن ڏينهن ڪسان وني ڪميونسٽ
پارٽي ۽ ڪومنتانگ جي وچ ۾ انقلابي گهرو لڙائي شروع
ٿي، جنهن ۾ ڪومنتانگ، جنهنکي جاگيردارن، انگريزي-
آمريڪي سامراجين ۽ سرمايدارن جي مدد هئي، کي
شڪست ملي ۽ چيانگ ۽ سندس سائين ڀڄي وڃي فارموسا
۾ پناهه ورتي. آخر ۱-آڪٽوبر ۱۹۴۹ ۾ ڪامريڊ **ماؤسي تنگ**
جي اڳواڻيءَ هيٺ عوامي چين جو رعيتي راڄ برپا ٿيو ۽ ساري
چين ۾ ڪميونسٽ پارٽي ۽ ٻين لوڪشاهي پارٽين جي
گڏيل سرڪار کڙي ڪئي ويئي.

هن سچي لوڪشاهي راڄ جو جس ڪامريڊ ماؤسي تنگ

کي آهي، جنهن ايشيا ۾ پهريون دفعو مارڪسواد تي عمل
ڪري هڪ نيم نيفڪي Semi-colonial
انقلاب جو باني
ملڪ ۾ جاگيردارن، سامراجين ۽
سرمايدارن جي حڪومت خلاف مزورن، هارين، وچولي
۽ قومي بورزيا طبقن جو گڏيل مورچو کڙو ڪري انقلاب
کي ڪامياب بڻايو.

هنجو جنم ١٨٩٣ع ۾ هونان پرانت جي هڪ ڳوٺ ۾
ٿيو. ڇهين ورهين ۾ هن ٻنيء ۾ ڪم ڪرڻ شروع ڪيو.
اٺين ورهين ۾ هو اسڪول ويو، جو پوء پيء جي مرضي مطابق
ڇڏڻو پيس. جيتوڻيڪ پڻس مٿس ڪرڙي نظر رکندو هو
ته به هو لڪي لڪي پيو پڙهندو هو. هو وري سڪول
۾ داخل ٿيو. اُنهن ڏينهن ۾ هو به صرف بڌيمانن کي صاف
سٿرو ۽ مزورن، هارين ۽ سپاهين کي گندو سمجهندو هو.
هو. پر اڳتي هلي هن محسوس ڪيو ته "ساري سنسار ۾
سڀني کان اُڇا اُجرا مزور ۽ هاري آهن، جنجا ڪوئلن ۽
گوبر سان ڀريل ميرا هٿ پير سرمايدارن کان گهڻو صاف
آهن."

١٩١٨ع ۾ ڊگري حاصل ڪيائين. اُن وقت هنجو سائنس
گڏ پڙهندڙ ڇوڪريء سان پريم ٿي ويو جنهن سان پوء
شادي ڪيائين. اُنهن ڏينهن ۾ ڪي ڳاڻ ڳڻيا چيني
پنهنجي پسنديء موجب شادي ڪندا هئا. ١٩٣٠ع ۾
سندس استري ۽ ڀيڻ کي چيانگ ڪائي شيڪ جي حڪم
تي ماريو ويو.

تعليم مان فارغ ٿي ڪامريڊ مائو هارين ۽ مزدورن ۾ ڪم ڪرڻ شروع ڪيو، جنهن لاءِ هن ڪي مارڪسوادي اصولن ۽ روسي "نومبر انقلاب" ڪافي اتساهت ڪيو. هن جو مارڪسواد ۾ پڪو وشواس ڄمائڻ ۾ "ڪميونسٽ پڌرنامو" ڪتاب اهم پارٽ ادا ڪيو. هتان ئي هن جي مارڪسوادي زندگي شروع ٿئي ٿي جا گويا چيني ڪميونسٽ پارٽي جي وڪاس جي ڪهاڻي آهي. ١٩٢١ ۾ جڏهن ڪميونسٽ پارٽيءَ جو پايو پيو تڏهن مائوءَ کي هونان پرانت جو سيڪريٽري چونڊيو ويو. هن جي رهبريءَ ۾ هونان چين جو انقلابي صوبو بڻجي پيو. ١٩٢٥ع ۾ سن يت سين جي موت بعد چيانگ ڪميونسٽن خلاف ڪات ڪهاڙا کنيا. هزارن کي قتل ڪرايائين ۽ جيلن ۾ تونسيائين. مائوءَ جي گرفتاريءَ لاءِ ٻه اڍائي لک ڊالرن جو انعام آڇيائين.

چيني سوويت حڪومت

١٩٢٧ ۾ هونان ۾ ڪسان آندولن تيز ٿي ويو. هارين زمينن تي قبضو ڪيو. ڪامريڊ مائو کي پارٽيءَ طرفان هن تحرڪ جي رپورٽ وٺڻ لاءِ موڪليو ويو. هو ان رپورٽ ۾ لکي ٿو: "انقلاب ڪا چانهه پارٽي ناهي، نه چتر ڪلا ۽ ڀرت جو ڪم آهي جو آرام سان گهر ۾ ويهي پورو ڪري سگهجي. انقلاب بغاوت آهي." مگر مائوءَ جي مخالفين جو ان وقت ٻول بالا هو. هنن رپورٽ قبول نه ڪئي. هن کي پارٽي فرلسٽ تان ئي هٽائي ڇڏيائون. تڏهن به هو ڪسانن ۾ ڪم ڪندو رهيو. هن چوٽي سان گڏجي لال

فوج ڪڙي ڪئي. ١٩٢٧ ۾ هن هونان صوبي جي سرحد تي ڀرپور چيني سوويت (پنچائتي) حڪومت جو پايو وڌو.

هڪ دفعي فوج کي منظم ڪندي ڪامريڊ مائو کي اوچتو چيانگ جي سپاهين گرفتار ڪيو. چيانگ جي فرمان مطابق مائو کي منٽن وٽي گوليءَ جو نشان بڻائڻو هو. ڪيترائي دفعا ڪوشش ڪرڻ سان به هنکي ڀڄڻ جي سهوليت ملي نه سگهي. آخر جڏهن منٽن صرف ٻه سؤ ميل پري هو تڏهين هو نوڙي ڇني اٿي ڀڳو ۽ ٻنين ۾ ڏگهي گاهه پنيان شام تائين لڪو رهيو. سپاهين سرگرميءَ سان تلاش ڪئي پر اونداهي ٿيندي ئي ڪڪ تي هليا ويا. سڄي رات پيرن اگهاڙو پهاڙن وچان هلندي هنجا پير ڇاڃي پيا. آخر هڪ ڪسان جي مدد سان منزل تي پهتو.

لال سينا ٿوري وقت ۾ ايتري نه ترقي ڪئي جو ١١ ڊسمبر ١٩٣١ع ۾ ڀرپور چيني مرڪزي سوويت سرڪار برپا ڪئي ويئي. مائوسي ٽنگ صدر چونڊيو ويو ۽ چوُ ٽي پرڌان سيناپتي. هن نئين سرڪار تي چيانگ جي فوجن ٤ لڳا حملو ڪيو. انوقت جپان جي ڪاهه جا افواهه ٿيا. هنن نين حالتن ڪري ڪميونسٽ پارٽي ڏکڻ چين مان پنهنجي سرڪار ۽ فوج ڪڍي اتر اولهه طرف وڃڻ جو فيصلو ڪيو. ڪميونسٽ پارٽي، لال سينا ۽ چيني جنتا جي هن لنبي ياترا جي ڪهاڻي ته گويا مهاڀارت جي ڪهاڻي آهي. ياترا پوري ڪرڻ ۾ هڪڙي سال لڳو. اٺ هزار ميل سفر ڪرڻو پيو ۽ ١٨ جبل ۽ ٢٤ نديون پار ڪيائون. ٩٠ هزار

سپاهين مان باقي وڃي ٢٠ هزار بچيا. مائو جا ٻه ٻار پڻ گم ٿي ويا. هڪ انگريزي ليکڪ ايڊگرسنو لکي ٿو ته اڳيان انيڪ مصيبتن، خطرناڪ وسيع جهنگلن، ڪاهين، پهاڙن ۽ آدمخورن جي ايراضين کي پار ڪندي لال سينا اڳتي وڌي رهي هئي. ان وقت ڪامريڊ مائو جو هينيون شعر فوجي ترانو ڪري ڳايو ويو:

سفر لنبو ته آ مگر
اسانجي لال فوج کي هراس سان نه غرض آ.
سوين جبل، سوين نديون لتاڙيندي
اها مزي ۽ موج ۾ ته بي فڪر وڌي پيئي.
ليانگ جي پهاڙي وروڪڙ جو سلسلو آ چولين جي بد بدن مثل
وُمينگم جي ته اردگرد ڦهليل آ سبز گاهه جو جهان.
هي گولڊ سئنڊ جون ته لهرون فلڪ بوس پر بتن سان چوٽ کائين ٿيون پيون
رڳن ۾ خون ٿي جمائي ڦاٽ جي ٿڌي هوا.
جتين ٿي گذرندي وڃي مصيبتن سندي خزان
تتين ٿي سرخ فوج جي چمن ٿي مشڪندي بهار.

پاڻرا بعد شاسي ۾ پهچي ڪامريڊ مائو سوويت سرڪار قائم ڪرڻ جو نعرو ترڪ ڪري جپان - وروڌي لڙائي لاءِ ڪومنتانگ ۽ ڪميونسٽن جي گڏيل مورچي جو نعرو بلند ڪيو. ١٩٣٦ ۾ چيانگ جي ڪميونسٽ وروڌي ايتي خلاف اعتراض ونـي، هنڪي سندس سپهه سالارن گـرفتار ڪيو ۽ جي مائو جا هٿ نه رسندس ها ته اڄ هو زنده نه هجي ها. مائو ان وقت سمجهيو تہ جپان وروڌي لڙائي لاءِ، چيني جنتا جي ايڪتا لاءِ ضروري آهي ته چيانگ آزاد ڪيو وڃي. هن پوءِ جپان جو مقابلو ڪرڻ ۽ ڪميونسٽن سان گڏيـل مورچو بنائڻ قبوليو. جپان هارايـو ١٩٤٦ع ۾ وري چيانگ تاهه جي پيڪڙي ڪري ڪميونسٽن جي هٿ هيٺ آيـل علائقن تي خونخوار حملي جون تياريون ڪيون. مائو چين کي گهرو لڙائي کـان بچائڻ لاءِ بيحد ڀيٽي ڪوشش ڪئي. هن ڪومنتانگ کي گڏيل سرڪار اهڻ ۽ قانون ساز مجلس ڪرنائڻ لاءِ رت ڏني جا چيانگ قبولي. هوُ هوڏ تي تي بيٺو. آخر چيني جنتا هن کي ڪمل شڪست ڏيئي آڪٽوبر ١٩٤٩ع ۾ عوامي حڪومت بو پايو وڌو.

(٣)

حڪومت جو سرشتو

٢١-٣٠ سپٽمبر ١٩٤٩ ع تي چين ۾ نئين حڪومت جو بنياد وجهڻ لاءِ عوامي سياسي صلاحڪار ڪانفرنس گڏ ٿي جنهن ۾ سڀني لوڪشاهي پارٽين*، مزورن، هارين، جوانن، شاگردن، استرين، ڪلاڪارن، ساهتڪارن، سائنسدانن، اخبارنويسن جي جماعتن، واپارين، ڪارخانيدارن، ڌرمي اڳوانن، فوجي سپاهين ۽ اقليتن وغيره جي ٦٦٢ عيوضين ڀاڱو ورتو. ڪانفرنس جنتا جي ڀلائي لاءِ هڪ "عام پروگرام" ۽ نئون جوڙجڪ بحال ڪيو ۽ مرڪزي عوامي سرڪار چونڊي. ڪامريڊ مائوسي تنگ اُنجو پرڌان چونڊيو ويو.

پروگرام مطابق چين ۾ جا نئين جمهوري (لوڪشاهي) حڪومت قائم ٿي آهي تنهنکي عوامي جمهوريت جي

---

* Communist Party, Revolutionary Committee of the Kuomiutang, The China Democratic League, The China Democratic National Construction Association, The China Association for Promoting Democracy, The Chinese Peasants & Workers Democratic Party, The China Chih Kung Tang, The Chiu San Society, Taiwan Democratic Self-Govt. League, China New Democratic youth League.

ڊڪٽيٽرشاهي ڇڏجي ته؛ اها مزدور، ڪسان، وچولي،
قومي سرمايدار طبقن ۽ سڀني وطن دوست عناصرن جي

وڪشاهي ڊڪٽيٽرشپ

عوامي جمهوري متحد مورچي
جي حڪومت آهي، جنهنجو
بنياد مزدورن ۽ ڪسانن جي ميلاپ تي ٻڌل آهي ۽ جنهنجي
رهنمائي مزدور طبقو ڪري رهيو آهي. هيءَ حڪومت
سلطنت شاهي، جاگيردارشاهي ۽ نوڪرشاهي Bureacratic
سرمايداري خلاف آهي. ان ڪري چين ۾ سامراجي ملڪن
کي جيڪي حق هئا سي ختم ڪيا ويا آهن؛ جيڪي
سرمايدار جنتا جي خلاف هئا تنجي پونجي ضبط ڪئي
وئي ۽ زميندار شاهيءَ کي ختم ڪري زمين هارين ۾
ورهائي وئي. هي سڀ تڏهن ممڪن ٿي سگهيو جڏهن
٩٥ سيڪڙو جنتا پنهنجن گڏيل فائدن لاءِ ٥ سيڪڙو جنتا
جي دشمنن خلاف ڊڪٽيٽري طاقت استعمال ڪئي.
انڪري هيءَ حڪومت جنتا جي دشمنن لاءِ ڊڪٽيٽرشاهي
آهي ته عام جنتا لاءِ لوڪشاهي آهي. پر ڀارت ۾ الٽو
قصو آهي. سرڪار سامراجين، سرمايدارن ۽ جاگيردارن
جي فائدن جو بچاءُ ڪرڻ لاءِ عام جنتا خلاف ڊڪٽيٽرشاهي
هلائي رهي آهي. چين جي پروگرام ۾ صاف ڄاڻايل آهي
ته جنتا کي "خيال، تقرير، تحرير، تحريڪ، لکپڙهه ۽ ڌرم
جي ۽ شخصي آزادي رهندي. سڀني قومن لاءِ هڪجهڙا
حق ۽ فرض آهن."
اسانجي غير لوڪشاهي اصولي لهل جوڙجڪ ۾ ڪارن

قانون، پريزيڊنٽ جي آرڊيننس وغيره جا فقرا درج ڪري اسانجي تقرير، تحرير، تحرڪ وغيره جي آزادي کي لولو لنگڙو بڻايو ويو آهي. ان چوڻ ۾ وڌاءُ نه ٿيندو ته اسانجي حڪومت پوليسي حڪومت آهي ۽ اسانجو ديس بکين، بيروزگارن ۽ بي گهر انسانن جو شاهي قيدخانو آهي. انگريزي مشهور گانڌيوادي اڳوان پنڊت سندرلعل ۽ ڊاڪٽر ڪمارپا وغيره چونٿا ته گانڌيواد هندستان ۾ نه پر چين ۾ ئي عمل ۾ آئي آهي.

اتي ڳوٺن کان وٺي پرانتن تائين هرهڪ ۾ عوامي سرڪار آهي، جا جنتا خود پاڻ چونڊيندي آهي. جدا جدا ايراضين جي جنتا ٻهرين عوامي ڪانگريس

چونڊن جو طريقو (پنچايت) چونڊيندي آهي. هر ١٨ سالن کان مٿي عمر واري کي ووٽ جو حق آهي. چونڊن جو سڄو خرچ سرڪار پريندي آهي. جدا جدا هنڌن جي عوامي ڪانگريس وري عوامي سرڪار چونڊيندي آهي، جا ڪانگريس ڏانهن جوابدار رهندي آهي. ”اکل چين عوامي ڪانگريس“ حڪومت جي طاقت جو اعليٰ انگ (Supreme Organ) آهي جا هر ٽين سالي گڏبي آهي. انجي غير حاضريءَ ۾ مرڪزي عوامي سرڪار اها طاقت استعمال ڪندي آهي.

چيني عوام حڪومت جو مالڪ هئڻ ڪري ملڪي ڪاروبار ۾ سرگرم ڀاڱو وٺندو آهي. عام ماڻهو پنهنجا اليڪ راءِ ۽ رٿون سرڪار کي موڪليندا آهن. جن مان ڪيترن

ڳوٺاڻا پنهنجي، سرڪار چونڊڻ لاءِ ووٽ ڏيئي رهيا آهن.

تي عوامي پنچائتون خود بحث ڪري نهرائن جي صورت ۾ بحال ڪنديون آهن. جنتا بنا ڊپ ڊاءِ جي سرڪاري ڪارگذارين تي نڪته چيني ڪندي آهي جا ڪنهن به وقت ڪٿي به زباني طرح يا لکيت ۾ ڪري سگهجي ٿي جنهن تي ڌيان ڏنو ويندو آهي. اسانوت جي ڪير سرڪار تي نڪته چيني ڪندو آهي، پوءِ ڀل ته اها سورهن آنا صحيح هجي ته به سرڪار جي بچاءِ ۾ وزير اعظم پنڊت نهرو خود ڪڙو ٿي بيهندو آهي.

ايمانداري سادگي ۽ شيوا

اُتي جنتا جي سهڪار سان سرڪاري پرشٽاچار ڪي ختم ڪيو ويو آهي. نئين سرڪار ۽ اُنجا نيتائون "ايمانداري سادگي ۽ شيوا" جي متي جي پوري پيروي ڪري رهيا آهن. اُنجي انحرافي ڪندڙ کي سدار بو وجي ٿو، ترت سزا به ڏني وڃي ٿي. سزا جو نمونو به دلچسپ ۽ نرالو آهي. ڪنهن ڪارخاني وغيره جي ڪم ڪندڙن جي ميڙ ۾ ڏوهي جي هلت چلت تي بحث ڪيو ويندو آهي. پوءِ ڏوهي ڏوهه قبوليندو آهي ۽ اڳتي پاڻ سدارڻ لاءِ اقرار ڪندو آهي.

چيني سرڪار وڏن آفيسرن ۽ ننڍن ڪرمچارين جي پگهارن ۾ ٿوروئي ڪو تفاوت رکيو آهي. اُتي پگهار اناج، ڪپڙي ۽ ٻين ضروري شين جي قيمت جي آڌار تي ڏنو ويندو آهي. ٻن قسمن جا سرڪاري ڪرمچاري آهن. هڪڙا جنکي "سپلاء سسٽم" موجب پگهار ڏنو

وڃي ٿو ۽ ٻيا جنکي باقاعدي روڪڙ ڏني وڃي ٿي. ٻهرئين قسم وارن کي پنهنجي ۽ پنهنجن ڪٽنبين لاءِ جڳهه ڪافي ڪاڏو، مقرر تيل ڪپڙو، ٻارن لاءِ مفت تعليم ۽ دوا درمل ڏني وڃي ٿي. ان کانسواءِ ٢٠ يا ٣٠ رپين تائين کيسي جي خرچي. هن موجب گورنر يا رواجي ڪلارڪ ۾ ڪوبه تفاوت نه رکيو وڃي ٿو. ڪميونسٽ پارٽي جا سڀ ميمبر هن نموني موجب پگهار کڻندا آهن. ٻئي قسم وارن کي سرڪار هرڪنهن پرانت جي کاڌي خوراڪ، ڪپڙي گندي وغيره ضروري شين جي قيمتن کي خيال ۾ رکي پگهار ڏيندي آهي. انڪري جي انهن جون قيمتون بدلجن ته پگهار به بدلجي. اتي سرڪاري کاتن، ڪاليجن، ڪارخانن ۽ لشڪر ۾ گهٽ ۾ گهٽ ١٥٠ ۽ وڌ ۾ وڌ ٣٥٠ رپيا پگهار ڏنو وڃي ٿو. مرڪزي سرڪار جي وزيرن جو ٤٤٠ رپيا پگهار آهي. چين جي پردان مائوسي تنگ جو پگهار صرف ٦٠٠ رپيا آهي جو اسانجي پردان راجيندر پرساد جو سورهون حصو آهي.

هندستان جي سرڪار کي سڀ کان ڀهرين آفيسرن جي رهڻي ڪرڻي اوچي درجي واري رکڻ جوئي اولو آهي. پر

آفيسرن جي رهڻي

چين جي سرڪار کي سڀ کان ڀهرين عوام جي زندگي بهتر بڻائڻ جي چنتا آهي. جنهن ڪري ڪنهن به آفيسر يا وزير جي رهڻي جو درجو سندس چوڌاري رهندڙ ماڻهن ۾ احساس ڪمتري پيدا ڪري، ان آفيسر يا وزير ڪي

يڪدم سمجهايو ويندو آهي يا نوڪريءَ کان برطرف ڪيو ويندو آهي.

پنجاب جو مايہ ناز ليکڪ **سردار گربخش سنگھ** جو چين مان ٿي آيو آهي، لکيتو "چين جي نائب وزير اعظم **ڪَئو موجو** جو گهر هڪ بازار ۾ آهي. گهر جو اڳڙ مشڪل سان ۴۰ فوٽ ويڪرو هوندو. در اڳيان ڪوبہ پهرو بيٺل ڪونہ هو. نڪي ڇت مان پنکا ٿي لٽڪيا. پنهنجي هٿ سان ٽيبل فئن کڻي اچي منهنجي ويجهو رکيائين. کيس ڪا موٽر بہ ڪانهي. سرڪاري ڪم لاءِ جڏهن کپيس تڏهن ٽيليفون ڪري موٽر گهرائي سگهي ٿو. سندس ڪلارڪن ۽ گهر جي نوڪرن جا ڪپڙا سندس جهڙا ئي هئا. مان دهليءَ ۾ هندستان جي وزيرن جي ڪوٺين تي بہ ويو آهيان اُنهنجي ڪوٺين سان گڏ ايتري زمين هوندي آهي جو جيڪر اُنمان هڪ وزير جو پگهار نڪري اچي. هندستاني وزير جي چپراسي، چوڪيدار، پهريدار، مالهي ۽ ملازمن جون پگهارون گڏي هڪ چيني وزير جو پگهار ٿي سگهي ٿو. هندستاني وزير جي بنگلي، فرنيچر ۽ ٻتيءَ جو ماهوار بل چين جي ٻن وزيرن جي پگهارن جيترو ٿيندو.

رهڻي ڪرڻي جو درجو

سوين سال اڳ چين ۾ غلامن جي پورهئي مان ٻاهرين ملڪن جي حملن کان بچڻ ڪاڻ سوين ميل لمبي ۽ بلند ديوار ڪڙي ڪئي ويئي، جا اڄ به دنيا جي ستن شاهي عجيب شين مان هڪ ليکي وڃيٿي. ۽ اڄ ان ساڳئي ديش ۾ نه غلامن، بلڪ آزاد انسانن جي سهڪار سان اهي مظبوط ديوارون اڏيون پيئون وڃن جي هننکي بک، بيروزگاري، بي علمي، بيماري، ٻوڏن وغيره جي قاتل حملن کان هميشهه لاءِ بچائينديون.

چيانگ جي راڄ ۾

آزادي کان اڳ ۾ خاص ڪري چيانگ ڪائي شيڪ جي راڄ ۾ عام ماڻهن لاءِ نه جنسي دوزخ هو. ڏاري سلطنت شاهي، جاگيرداري شاهي ۽ سرمايداري گڏجي ملڪ کي ڏهي ڪنگال بڻائي ڇڏيو. انوقت جي حالت جو نقش چٽيندي آمريڪي ليک **جنگ بيلاڊن** لکيتو، "مارچ ١٩٤٩ع ۾ چيانگ ٨٦٠٠ پيٽيون آمريڪا موڪليون جن ۾ چين جا هيرا جواهر، ناياب دؤلت ۽ ڪتاب هئا. چاليهه لک آئونس سون سان ڀريل پيٽي فارموسا موڪلي ويئي. ٥٠ هزار آئونس سون ۽ پنج ڪروڙ آمريڪي ڊالر ڪئنٽن مان هانگ ڪانگ ۾ برٽش سيف ڊپارٽ ۾ جمع ڪرايا ويا. فليپائين ۾ به پاڃوڳر اڳوان ڪروڙين ڊالر ڪٽي ويا." جهڪو

ملي ٿنهن کي ماريو، ڦريو لٽيو ۽ جلايو" واري ليڪيءَ
ڪري ساري چين جو هر لحاظ کان ڏيوالو ڪري ويو...
چيانگ جي شهرن ۾ عوام جي بک دائمي فاقه ڪشيءَ
جو منظر بڻجي پيئي. شانگهائي جون گهٽيون بي زمين
ڪسانن جي لاشن سان سٿيون پيئون هيون. رڪشا هلائيندڙ
۽ فئڪٽرين جا مزور بيروزگار هئڻ ڪري ڌاڙو بڻجي
پيا هئا. عجائب گهر ۽ شاهي محلات ويران ۽ سامان سري
کان سواءِ پيا هئا. بئنڪون ٺلهيون هيون. نه ڪير مددگار
هو ۽ نه ڪائي مدد! شهر ويشائن ۽ بيڪارين سان پريا پيا
هئا. آمريڪي سپاهي سڙڪن تي عورتن جي بي حرمتي
ڪندا هئا. هن آمريڪي ظلم ۽ ستم خلاف يونيورسٽيءَ
جي شاگردن مظاهرا ڪيا. هزارين قيد ڪيا ويا ۽ سوين
ماريا ويا."

پر عوامي سرڪار قائم ٿيڻ بعد ٿوريئي عرصي ۾ چين
جي ڪايا پلٽجي ويئي آهي. ٿئين چين مان جيڪي به

سنڌي واپاريءَ جي ساک

تي آيا آهن تن ان ڳالهه جي
تصديق ڏني آهي ته اُتي جنتا
جي زندگي جو معيار تمام گهڻو وڌيو
آهي. عام ماڻهو نه صرف سکي زندگي گهارين ٿا پر هنکي
مستقبل جو فڪر لٿو ستائي. ڪاڏو جهڳهو ۽ سستو آهي.
مزورن ۽ هارين کي پورو ڪپڙو آهي. بي اندازه تعليمي
۽ ٻهڌيهي سهولتيون ميسر اٿن. نه صرف ڪسان ۽ ڪامگار
پر ننڍا ڪارخانيدار ۽ واپاري به گڏيل زماني جي پيت

۾ بهتر زندگي گهارين ٿا. اگر سگهي جي ڀلاءَ، شين جي قيمتن ۽ ٻين واپاري ۽ آرٿڪ ڳالهين (جي هر روز ڦرنديون رهنديون هيون) تي ڪو به ٻڌاءُ نه هوندو هو. پنڊت سندرلعل پنهنجي ڪتاب ۾ لکيو، "اسانکي اتي هڪ **سنڌي واپاري شري ويڙهومل** گڏيو. هو اسانکي پنهنجي دڪان تي وٺي هليو جو ريشم ۽ شوق جي شين سان مالا مال ٿيو پيو هو. ڳالهين ڪندي ٻڌايائين ته ڪيس چين ۾ رهندي اٽڪل ٥٠ سال ٿيا آهن. هن گهڻيئي حڪومتون بدلجنديون ڏٺيون، جهڙوڪ منچو گهراڻي جو راڄ، سن يت سين جو راڄ، چيانگ جو راڄ ۽ هينئر مائوسي تنگ جو راڄ. هو ٿيئن سرڪار جي جنتا لاءِ ڪيل خدمتن جي ساراهه مان ڍاپيوئي نٿي. چيائين ته واپار ۾ هر ڪنهن چيز جو اگهه مقرر ٿيل آهي. ڪابه رد بدل ڪري ٿي ناهي. سيڪنهن شيءِ تي ننڍڙي پٽي ٽڪري قيمت لکي چنبڙائٽي آهي. اڄ ڪلهه هرهڪ چيني ڪنهن نه ڪنهن ٽريڊ يونين يا واپاري سنستا جو ميمبر آهي. اهي واپاري جماعتون ئي شين جا اگهه مقرر ڪنديون آهن. هن وڌيڪ ٻڌايو ته اناج، ڪپڙ، مکڻ ۽ ڀاڄيون ته تمام سستيون آهن. باقي ٻيون شيون هندستان کان ٿورو وڌيڪ سستيون آهن يا ساڳئي اگهه جون آهن."

اڄ ٤٢ ڪروڙ هارين کي زمين جو مالڪ بڻايو ويو آهي. هرهڪ کي زمين سان گڏ اناج، هڪ ڳانءِ، سوئر، هڪ ٻه ڪڪڙ، گاڏي، گهوڙا ۽ ٻيا اوزار مفت مليا

آهن. سرڪار کي ١١ سيڪڙو ٻيل ڏيڻي پوندي اٿن.
اڳ ۾ نه صرف زميندارن کي ١٠٠، ١٠٠ سيڪڙو ٻيل ڏيندا
هئا، پر هنجو قرض چڪائڻ لاءِ پيڻ،

خريدي طاقت ۾ واڌ

ماڻهو زال يا ڌيءُ کي وڪڻڻو پوندو هون. اناج جي پوک وڌڻ ڪري اگهه
گهٽيا آهن. چانورن جو سير ٣ آني. جنهنڪري هنجي
خريدي طاقت وڌي آهي. ڳوٺن ۽ شهرن ۾ واپار وڌڻ
ڪري هارين کي دستڪاري جي ڪم مان به آپت وڌي
رهي آهي. صرف اُتر اوڀر چين ۾ هنجي خريدي شڪتي
١٩٥٠ ۾ ١٩٤٩ جي ڀيٽ ۾ ٧٠ سيڪڙو ۽ ١٩٥١ ۾ ١٩٥٠
جي ڀيٽ ۾ ٥٣½ سيڪڙو ۽ ١٩٥٢ ۾ ساري جنتا جي ٢٥
سيڪڙو وڌي. خريدي شڪتي ۽ آپت وڌڻ ڪري هنجي
زندگي جو معيار وڌي رهيو آهي.

مزورن جي حقيقي مزوري آزاديءَ جي ٽن سالن ۾
تمام گهڻو وڌي آهي. سراسري ١٩٥٢ ۾ ١٩٤٩ جي ڀيٽ
۾ اها ٦٠ کان ١٢٠ سيڪڙو تائين وڌي. اسانجي ڀارت
۾ ڪانگريسي راڄ ۾ رهڻي ڪرڻي جي خرچ جو پيمانو ١٢٧
سيڪڙو وڌي ويو آهي. مشهور ساهتڪار ۽ هدايتڪار
خواجه احمد عباس لکيو، "اتي سراسري گهٽ ۾
**گهٽ ١٠٠ رپيا مزوري ملندي آهي جا شين
جي اگهن مطابق مقرر ٿيندي آهي.** اِنڪري جتي
اگهه وڌن ٿا ان مطابق مزوري به وڌي ٿي. هر هڪ

وڏيڪ هنرمند آهن تنکي اٽڪل ٣٠٠ رپيا مزوري ملندي
آهي. (پر اسالوت ڪپڙي جي ڪارخاني جي مزور جي
گهٽ ۾ گهٽ ٢٥٠ رپيا ۽ ڪاٽيون کوٽيندڙ مزور جي ١١ رپيا-اُلهر)

”مزورن کي روز ٽي دفعا روٽي ملندي آهي-
چانور، هڪ ڀاڄي ۽ هڪ گوشت جي پليٽ ۽ چانهه جا
انيڪ ڪوپ. اُنهن تي ڪل ماهوار خرچ ٧٠ رپيا ٿيندو
آهي، جنهنجو رڳو اڌ مزور ڀريندو آهي ۽ باقي، اڌ فئڪٽري
ڀريندي آهي. هنن کي مفت جڳهه مليل آهي. ڪنوارا
وڏن هالن ۾ گڏ رهندا آهن پر سگهڙن کي جدا ڪوٺيون
آهن. اهي نه صرف هوادار هيون پر بسترن، ميزن ڪرسين
سان سينگاريل هيون. ڪيترن کي پنهنجن ڪمرن ۾ ريڊيا
به هئا. **هرهڪ مزور (نه صرف فئڪٽري پر ساري
چين ۾) پاڙوت پين ۽ ڊائري رکندو آهي.** مزورن ۽
اُنهنجي ڪٽنبين کي مفت تعليم ۽ دوا درمل ملندي آهي.
جيڪڏهن ڪمزور مزور لاء جدا وڏيڪ کاڌي لاء سفارش
ٿئي ته اُنکي فئڪٽري جي خرچ تي اهو ملندو آهي.
هر سال هڪ مهنو پگهار سان موڪل ملندي اٿن. سيني
فئڪٽرين ۾ والدر لاء سهوليتون ۽ بندوبست ميسر ٿيل آهن.“

اڳي مزورن کي ١٤-١٤ ڪلاڪ ڪم ڪرڻو پوندو هو.
پر اڄ اهي گهٽائي اٺ ڪيا ويا آهن. ڪاٽين ۽ ٻين جوکم
وارن ڪارخانن ۾ ته اُنهن کان به گهٽ ڪلاڪ مقرر ٿيل
آهن. مزورن کي مزوريءَ کانسواء بونس پڻ ملندا آهن.

ٻي ڳالهه جنهن اُلي مزورن ۽ ملازمن جي زندگي ٻهتر

ٻڌائي آهي سا آهي سرڪاري ليبر انشوئرنس اسڪيم.

ليبر انشوئرنس اسڪيم

هن رٿ موجب ڪارخانن جي مزورن ۽ آفيسن جي ملازمن کي مفت دوا درمل، بيماريءَ جو لوازمو، ڄڻي ٿيڻ، حادثي ۽ بڍاپي جي حالت ۾ پينشن ڏني ويندي آهي. هنن سڀني فائدن لاءِ هنن کي پائي به نه ڏيڻي پوندي آهي. هنن جي لوازمي، پينشن، اسپتالن، صحت گهرن، آرام گهرن وغيره جو خرچ يا سرڪاري ڪارخانن ۽ آفيسن يا خانگي ڪارخانن ۽ آفيسن جي اختياري وارا ڀريندا آهن. مزورن کي هر سال پگهار سان وئڪيشن به ملندي آهي. زالن کي اُن کان سواءِ ويم جي خاص موڪل ملندي آهي. اسان جي ملڪ ۾ اڃا اڄڪلهه سال کان مزورن لاءِ انشوئرنس جي رٿ شروع ٿي آهي جا بہ دهلي، ڪانپور وغيره ڪن شهرن تائين محدود آهي. هن انشوئرنس فنڊ ۾ مزورن کي پنهنجي هڙان پئسا ڏيڻا پوندا آهن جيئن اڪثر ٻين سرمايدار ملڪن ۾ آهي جتي فنڊ جو $\frac{1}{2}$ يا $\frac{2}{3}$ حصو مزورن کي ڏيڻو پوندو آهي. پر ساڳئي وقت هنن کي اوتري ڏنل حصي جيترو فائدو نه ملندو آهي. ١٩٣٩ کان ١٩٤٦ تائين آمريڪا ۾ انشوئرنس فنڊ ۾ مزورن کان سوا ١٧ ڪروڙ روپيا ورتا ويا، پر هنن کي اُن عرصي ۾ صرف سوا ٽن ڪروڙن رپين جو فائدو مليو. باقي ڪروڙين رپيا اختياري وارن پنهنجي نفعي لاءِ ڪم آندا. چين ۾ مزورن جي حقيقي گهرجن ۽ رهڻي ڪرڻي جو خيال رکي هنن کي فنڊ مان مدد ڪئي

ريندي آهي. پر سرمايدار مالڪن ۾ ائين ناهي جتي مقرر
يل مدد مطابق پئسا ڏنا ويندا آهن، پوءِ چاهي اڳلي
ي اُنڪان پيٽ ڀرڻ جي گهرج هجي.

اُتي هائي ڪاليجن، ٽيڪنيڪل، هارين ۽ مزورن جي ۽
پين سيڪنڊري سڪولن ۾ مفت تعليم ڏني وڃي ٿي.

مفت تعليم

پين سڪولن ۾ گهرجائو شاگردن کي مفت تعليم ملندي آهي. اُن کانسواءِ ڪيترن
کي ڪاڌي جو خرچ ۽ کيسي خرچي پڻ ملندي آهي.
هر سال سرڪار اهڙن ١٧ لکن شاگردن کي مدد ڪندي
آهي. تعليم پوري ڪرڻ کانپوءِ هنن لاءِ نوڪريون هڪيون
تڪيون تيار رکيون آهن. اُتي هرڪو شخص نه صرف
پنهنجي بي علمي کي دور ڪرڻ لاءِ پر اُپت وڌائڻ لاءِ
پڻ تعليم پرائي رهيو آهي.

پورهيت جي خرچ ۾ مسواڙ ٻيو هڪ مکيه اِسم آهي
جنهنکي چين ۾ تمام گهٽ گهٽايو ويو آهي. اڃا نه ٿن ڪان

نوان گهر

پنجن سالن جي اندر هرهڪ پورهيت لاءِ گهر ميسر ڪرڻ جي رٿ تاهيل آهي جنهنڪري
سڄي ملڪ ۾ ڪئين ڄڳهيون جوڙايون پيئون وڃن.
پيڪنگ ۾ ڪل ١٥٠٠٠ ڪوٺين واريون ڄڳهون ۽
ٽنشن ۾ ٥٠٠٠٠ ڪوٺين واريون ڄڳهون تاهيون اٿن.
شهانگائي ۾ ١٢٠٠ مزور ڪٽنبن کي گهر جوڙائي ڏنا ويا
آهن. آگست ١٩٥٢ ۾ ٻين ٢٠ هزار ڪٽنبن لاءِ اٽڪل
هڪ لک ڄڳهن لاءِ ڪم شروع ڪيو ويو. اُتر اوڀر چين

۾ هيلتائين ۳۱ لکن چورس والن جي زمين تي نوان گهر ٺهرايا ويا آهن. ٻيون به گهٽيءَ وڏي پئماني تي رٿون پوريون ٿيڻ تي آهن جي ٽنگشن، ٽنگتائو، ڪئنٽن، چنگڪنگ ۽ ٻين هنري شهرن ۾ شروع ڪيون ويون آهن. اهڙا سرڪاري گهر بنا مسواڙ يا بلڪل ٿوري قيمت تي ڏنا ويندا آهن. هرهڪ مزور کي پنهنجي اُپت جو سراسري اٽڪل ۵ سيڪڙو مسواڙ، پاڻي ۽ بجلي بلي ڏيڻو پوندو آهي. ڀارت ۾ اٽڪل پنجن سالن جي ڪانگريسي راڄ بعد اڄ به لکين بي گهر انسان بمبئي، ڪلڪتي وغيره شهرن جي فٽ پاٿن تي سمهندا آهن.

اگهن ۾ ڪٽر

چين ۾ زندگي بهتر بڻجڻ جو هڪ مکيه اهو به ڪارڻ آهي ته اُتي اسان وانگر مهانگائي ناهي. وقت به وقت شين جا اگهه گهٽجندا رهن ٿا. ۱۹۵۲ ۾ ٽي دفعا اگهه گهٽيا آهن. پهريون ڀيرو مارچ ۽ اپريل ۾ ۽ ٻيو آگسٽ ۽ آڪٽوبر ۾. پهرئين دفعي پيڪنگ ۾ اٽڪل ڇهن هزار شين جا سراسر ۷ء۵ سيڪڙو اگهه گهٽجي ويا ۽ شهانگائي ۾ ۱۱ سيڪڙو. ٻئي دفعي لوڻ، اناج، تيل، ڪنڊ، ڪوئلي، پيٽرول وغيره جا اگهه گهٽيا. اهڙي طرح ۱۹۵۲ ۾ سڄي چين ۾ ڪل سراسر ۸ سيڪڙو اگهه گهٽيا. اِنڪري اُنجي پورهيت جي حقيقي ڪمائي ۾ ۵ سيڪڙو واڌ ٿي آهي.

چين ۾ اسان وانگر ڪو راشن آهي ۽ نڪو ڪنٽرول. مسز مونيڪا فيلٽن، جنهن کي ڪوريا بابت سچ ظاهر

ڪرڻ ڪري برطانوي ليبر پارٽيءَ مان ڪڍيو ويو، چين جو گشت ڪندي لکيئين ته سندس چيني مزمان سمجهي نه پيا سگهن ته انگلنڊ جهڙي ملڪ ۾ ڪيئن هر هڪ ماڻهوءَ کي راشن مطابق هفتي ۾ صرف ٻه بيضا... "چيز" جو هڪ آئونس ۽ وڏي گوشت جا ٻه ٽڪر ملندا آهن.

پلا چين ۾ ته نه صرف ڪيترن ٻه بيضن، گوشت، مکڻ وغيره خريد ڪرڻ تي رنڊڪ ناهي، بلڪ عام جنتا کي اُنهن شين خريد ڪرڻ جي سگهه پڻ آهي. مسز فيلٽن اڳهن جي پيٽ ڪندي ٻڌائي ٿي، "چين ۾ مون ٢٠٠ بيضن لاءِ ١٤ شلنگ ڏنا (يعني هر هڪ لاءِ ٽي پيسا) ۽ ايترن پئسن مان انگلنڊ ۾ صرف ٢٧ بيضا ملي سگهن ۽ هتي ٽماٽن جي قيمت آلي جي قيمت جي ڇهين پتي مس آهي. هتي جا پورهيت خوش نصيب آهن جو ايتريون جهجهيون ڀاڄيون ۽ ميوا وٺي سگهن ٿا. پر اسانجا انگريزي پورهيت ايترو خوش نصيب ڪٿي آهن؟ مان چاهيان ٿي ته جيتري چين ۾ دڪانن تي خريدارن جي گردي آهي اوتري انگلنڊ ۾ ٻه هجي. پر انگلنڊ جي ماڻهن ۾ خريداري لاءِ پئسو ڪٿي آهي؟"

وڏيڪ لکيئين، "هڪ دڪان تان لنن جا ٻه ٽوال ورتم جنجي قيمت ٥ شلنگن کان به گهٽ هئي ۽ جيڪڏهن انگلنڊ جي آڪسفورڊ گهٽيءَ مان اِهي وڃي هي ٽوال خريد ڪريان ها ته ٽيڻو اگهه ڏيڻو پوي ها."

هن مان ثابت آهي ته چين ٽن سالن ۾ ايتري ته ترقي

ڪٽي آهي جو اُنهيءَ عوام جي زندگي انگريزي جنتا
کان به بهتر ٿي ويئي آهي. انگريزي **ڊاڪٽر ڪمارپا**
لکيتو "اڄ ڪلهه چين ۾ ڪاڏو اڻ ميو آهي ۽ آمريڪن
ڪانپوءِ چين واسين کي گهٽ ۾ گهٽ سٺيو ڪاڏو ملي ٿو."
هتي ڪانگريسي راڄ ۾ سرڪاري انگن اکرن موجب
هرهڪ کي ملندڙ اناج ۽ ڪپڙي جي ڪوٽا ۾ ٽئين حصي
جيتري ڪٽتر ٿي آهي. بيضن، گوشت ۽ مکڻ جهڙين
شين جا اگهه ايڏا ته چوٽ چڙهيل آهن جو غريب جنتا
اُنهنجي خريد ڪرڻ جي ڪلپنا به نٿي ڪري سگهي.

بي نعمت جا آزادي ڪانپوءِ چين ۾ آئي آهي سا آهي
بيروزگاريءَ جو خاتمو. بيروزگاريءَ جو ڪهنو مرض جو

بيروزگاري ختم

سلطنت شاهي جي لوٽ ڪسوٽ ۽
ڪومنتانگ جي بي بندوبستيءَ
واري راڄ جو نتيجو هو سو اڄ اُتان غائب آهي. گذريل
ٽن سالن کان عوامي سرڪار جي ڪوشش ۽ ملڪ جي
هر ڀاڱي ۾ اڏاوت شروع ٿيڻ ڪري ۽ هرڪنهن آرٿڪ
پهلوءَ ۾ ٿئين زندگي جي لهر لڳڻ سبب ويهه لک بيروزگار
ڪم ۾ جنبي ويا آهن. ڀارت ۾ ته جڏهن ٿڌ ٿين وڌ، وڃتي
بيڪاري وڌندي. ڪانگريس طرفان شايع ٿيل انگن
مطابق ايمپلائمينٽ ايڪسچينج ۾ ١٩٥٠ ۽ ١٩٥١ ۾ ٢٦½
لکن ماڻهن داخل ڪرايا، جن مان ڪيترن کي نوڪري ملي
تنهنجو عدد ڏاڍ ڪولهي. برطانوي ليبر پارٽيءَ جي
ڪوچها ڪالي مطابق اسالونت ٥ ڪروڙ ڪولاٽا بيڪار آهن.

اَناج جو مسئلو

نئين چين سرڪار ماڪ جون واڳون سنڀاليندي ڀرين ڪاڌي جي مسئلي کي هٿ ۾ کنيو ۽ ٽن سالن جي ٿوري عرصي ۾ اُن جنهن قدر ڪاميابيءَ ۽ قابليت سان اُنکي حل ڪيو آهي، تنهن ساري ايشيا اڳيان هڪ لاثاني مثال پيش ڪيو آهي. خاص ڪري اسان هندستانين کي نئين چين، حقيقي آزاد جمهوري حڪومت ۽ ”گانڌو رام راڄ“ ۾ صاف تفاوت ڏيکاريو آهي.

لاثاني مثال

هتي ڪانگريسي سرڪار کي راڄ ڪندي اٽڪل ۵ سال ٿيا آهن ليڪن اينري وقت ۾ اناج جو مکيه مسئلو حل ٿيڻ بدران وڏيڪ پيچيدو ۽ ڇند و ٿو وڃي. هڪ طرف راشن گهٽايو ويو آهي ته ٻئي طرف اناج جا اگهه وڌايا ويا آهن. ملڪ جي جدا جدا حصن ۾ ڏڪار ۽ فاقه ڪشي جو ننگو ناچ چالو آهي. سرڪاري انگن مطابق ۲$\frac{3}{4}$ ڪروڙ ڪن ماڻهو اسانوت ڏڪار جي حالتن مان لنگهي رهيا آهن. اسان ۱۹۵۰ ۾ ۳۰$\frac{3}{4}$ لک ٽن، ۱۹۵۱ ۾ ۴۰$\frac{1}{4}$ لک ٽن ۽ ۱۹۵۲ ۾ اٽڪل ۵۰ لک ٽن اناج ٻاهران گهرايو. اُنجي ڀيٽ ۾ اسانجي پاڙيسري ملڪ چين جنهنکي سال اڳ ”ڏڪار جو ديس“ سڏيو ويندو هو ۽ جتي هر سال ۲۰ لکن کان وڌيڪ ٽن اناج ٻاهران گهرايو ويندو هو، ٻيو پاڳيو ديس بڻجي پيو آهي. اُتي اڄ نه ڏڪار جو ڊپ آهي ۽ نه

ٻاهران اناج گهرايو وڃي ٿو، بلڪ اناج ايترو ته پيدا ٿئي ٿو جو اهو ٻين ملڪن جهڙوڪ ڀارت، سيلان وغيره کي به موڪليو وڃي ٿو. اُتي ۱۹۵۰ ۾ ۱۲ ڪروڙ ٽن ۽ ۱۹۵۱ ۾ ۱۴ ڪروڙ ٽن اناج پيدا ٿيو ۽ اسان وٽ ۵½ ۽ ۴½ ڪروڙ ٽن! چين

Woodcut by Ku Yuan

۾ ۱۹۵۲ ۾ ۱۶½ ڪروڙ ٽن اناج پيدا ٿيو ۽ اسان وٽ پنج سالي يوجنا موجب ۳۶۰ ڪروڙ ۽ ۴۳ لک رپيا خرچڻ بعد به ۱۹۵۵ ۾ صرف ۶ ڪروڙ ۽ ۱۰ لک ٽن اناج پيدا ٿيندو ۽ اُنوقت هرهڪ پارٽيءَ کي جا اناج جي ڪوٽا ملندي سا ۱۹۳۸ ۾ انگريزن جي راڄ ۾ اخلاقي قيدين کي مليل اناج کان به گهٽ هوندي!

نئون چين ايڏي زبردست ترقي اِنڪري نه ڪري سگهيو آهي ته ڪِ اُن وٽ علاوالدين جو چراغ هو يا آزاد تبت کان اڳ اُنجي ڪا بهتر حالت هئي، بلڪ اِنڪري جو اُتي سياسي، اقتصادي (آرٿڪ) ۽ سماجي ڍانچي ۾ ڀاري تبديل ڪئي وئي آهي. اڄ اُتي زندگي جي هر پهلوءَ ۾ عام جنتا جي ڀلائيءَ جوئي خيال رکيو ٿو وڃي.

حقيقت ۾ آزاد تبت کان اڳ چين جي حالت هند کان گهڻي بدتر هئي. جپان جي لڙائي ۽ چيانگ جي راڄ ڪري اُتي چوگرد ڦراهي ۽ مونجهارو لڳو پيو هو. چيانگ جي لشڪر ڀڄ ڪاٽ وقت ڪيمپ جلائي، بعد پڇي ٿو هلمون ڏاهي

۽ آمدرفت جا رستا ناس ڪري ڇڏيا. جنهنڪري هڪ هنڌ اناج ڪنو پيو ٿيندو هو ته ٻئي هنڌ ماڻهو بک ۾ پاه يا ٿيندا هئا. اينري قدر جو جيتوڻيڪ ملڪ جي اندرئين حصي ۾ چانور جهجها ۽ سستا هوندا هئا، پر آمدرفت خراب هئڻ ڪري شهانگائي ڪي ٻاهرين ملڪن مان گهرايل چانور وڌيڪ سستا پوندا هئا. اسانوت "آزادي" وقت ته ڪيمت، بند، پليون، آمدرفت جا سڀ رستا سلامت هئا.

زمين جا سڌارا

اُتي نئين سرڪار جاگيرداري نظام کي ختم ڪرڻ لاءِ هزارين زميندارن جي زمين ڪسي هارين ۾ ورهائي. هيلتائين ۴۲ ڪروڙ هارين کي ۱۱¾ ڪروڙ ايڪڙ زمين ملي آهي. اڳم ۷۰ سيڪڙو زمين چند زميندارن جي قبضي ۾ هوندي هئي ليڪن اڄ اها ۹۰ سيڪڙو ڳوٺاڻن ۾ ورهايل آهي.

اسان وٽ به هند سرڪار يو-پي، بهار وغيره پرانتن ۾ زميننداري ختم ڪرڻ جا قانون بحال ڪيا آهن پر اُهن قانونن ۽ چين جي زمين جي سڌاري جي قانون ۾ هڪ شاهي بنيادي تفاوت آهي عيوضي ڏيڻ جو. چيني سرڪار زميندارن کي پائي به عيوضو نه ڏنو آهي پر اسانجي سرڪار نڪل هڪ هزار ڪروڙ رپيا ڏيڻو ڪيو آهي جو سرڪار هارين کي زمين ڏيڻ جي عيوض هنن کان ني ڪنو پيهي ڪري. اُنهي معدول نه هارين جي حالت ۾ ڪوبه بنيادي ڦرق نه پيو. اڳم زميندارن کي، نه هاڻ اُهن بدران سرڪار

ڪي ساليانو پيل جيتري ڍهوٽي پارهوٽي رقم ڏيڻي پوندي. پر چيني هارين کي زمين ملڻ جي ڪا به قيمت ادا ڪرڻي نه آهي. اڳ ۾ اهي زميندارن کي هر سال ٽي ڪروڙ ٽن اناج جا پيل جي صورت ۾ ڏيندا هئا، جو جرمني ۽ فرانس جي ڪل آدمشماري جي کپت جيترو آهي. اڄ هو اُن پيل کان به آزاد آهن.

چيني ۽ پارٽي قانون ۾ تفاوت

ٻيو فرق اهو آهي جو پارٽ ۾ زميندار جو مطلب صرف اُن شخص سان آهي، جنهنجي قانوني طرح اهڙي پر پياشا ڪئي ويئي آهي. اُن جي معنيٰ نه جي ڪو غير ڪاشتڪار پٽيدار آهي ۽ قانوني زميندار کان تمام گهٽي زمين پٽي تي وٺي وري ٻين کي پٽي تي ڏئي ته نه اهو زميندار نٿو سڏي سگهجي. پر عوامي چين جي قانون مطابق ”اهو شخص زميندار سڏي سگهجي ٿو، جنهنکي زمين هجي پر خود محنت نه ڪندو هجي يا صرف امدادي محنت ڪندو هجي ۽ جو پنهنجي گذران لاءِ ٻين کي پيڙيندو هجي.“ اهڙي تشريح ڪرڻ سان اسانکي زميندارن جاگيردارن، بسويدارن، مالگذارن وغيره جي سندن ملڪيت جي ڪيتري زمين ملي سگهي ٿي.

اڳڪري چيني ڪسان اقتصادي طرح آزاد ٿيو، پر پارٽي ڪسان اهڙي جو اهڙو! چيني ڪسان کي اهو سياسي فائدو به ٿيو آهي جو زميندار ڪسان زمين کسي گهرائي سماج کان هميشه مولادي چمبو هٽايو ويو آهي.

اها ڳالهہ بہ ياد رکڻ کپي تہ اسان وٽ زمين جا سڀ ادارا سرڪاري نوڪرشاهي معرفت عمل ۾ اچي رهيا آهن پر چين ۾ ڪسان پنچاتن جي معرفت! سياسي ۽ اقتصادي نجات حاصل ڪرڻ بعد اڄ چيني هاري جند جان ڏيئي پيداوار وڌائي رهيو آهي. ڊاڪٽر گيانچند، هند سرڪار جو اڳيون آرٽڪ صلاحڪار، جو چين مان ٿي موٽيو آهي، لکيٿو، ”اُتي ڪيانگسي پرانت ۾ ڪيترن هنڌ هڪ ايڪڙ مان ۱۰۰، ۱۲۵ مڻ چانور پيدا ٿيا پر ڀارت ۾ ۷ مڻ کان ۱۰ مڻ تائين مس چانور پيدا ٿين ٿا.“

ائين ناهي تہ اُتي هي هاري ڇڙ ڇڙ ڳاٽن وانگر ڪم ڪن ٿا، پر هزارين ڪٽنبن جا ڪٽنب گڏجي کيتي ڪندا آهن، جنکي ”باهمي مددي جٿا“ چوندا آهن. اهڙن هارين جو عدد ۴۰ سيڪڙو آهي. اُنهن کانسواءِ هندجون ۴ هزار زرعي سهڪاري سوسائٽيون پڻ آهن. اٽڪل ۱۲ اجتماعي (Collective) ۽ ۵۲ سرڪاري کيت آهن. گڏيل کيتي ڪرڻ جو نمونو ڏينهون ڏينهن ترقي ڪري رهيو آهي ۽ ڦهلجي رهيو آهي جو اُنمان گهڻو اناج پيدا ٿو ٿئي.

اُتي چور مارڪيٽ ڪندڙن ۽ نفعي خورن، جن چيانگ جي راڄ ۾ جاوا ڪيا تن کان پورو حساب ورتو ويو آهي. اسانجي وزير اعظم پنڊت نهرو حڪومت جون واڳون سنڀالڻ کان اڳ ۾ اها دعويٰ ڪئي هئي تہ چور مارڪيٽ ڪندڙن کي ڦاسيءَ تي چاڙهيو ويندو. ليڪن اها دعويٰ اڄ دعويٰ جي بہ لائق نہ رهي آهي. پر ٿئين چين ۾ هنکي

سخت سزائون ڏئي هنن جي ٻاڙ پٽي ويئي آهي. پهرين
ڏينهن ۾ سرڪار جڏهن ڏسندي هئي ته چور مارڪيٽ
ڪندڙ ۽ نفعي خور اناج لڪائي اگهه وڌائڻ ٿا چاهين،
تڏهن اها پاڻوٽ ڪٺو ڪيل سڄو اناج مارڪيٽ ۾ آڻيندي
هئي، جنهنڪري اگهه لهي ويندا هئا ۽ جڙتو کوٽ ڪم
ٿي ويندي هئي، انڪري هاڻي اناج جي اگهن ۾ ڪابه
واڌ نه ٿي آهي.

نئين چيني سرڪار خوراڪ جي سوال کي حل ڪرڻ
لاءِ گڏوگڏ ٻن مورچن تي جنگ چالو رکي آهي. هڪڙو
زمين جي سڌارن معرفت پيداوار وڌائڻ

ٻوڏن تي قبضو

جو ۽ ٻيو ٻوڏن ۽ سوڪ (Drought)
جو مقابلو ڪري اناج کي نقصان رسڻ کان بچائڻ جو.

اڳي چين ۾ ٻوڏون راڳا ڪنديون هيون. هزارين ڪيت
۽ مڪان برباد ٿي ويندا هئا. پيڳل نتل ريلون هڪ هنڌان
ٻئي هنڌ اناج پهچائي نه سگهنديون هيون. نتيجو اهو
نڪرندو هو جو هر ٻي سالي ڏڪار پوندو هو. عيسوي
سنه کان ۲۴۶ سال اڳ کان وٺي ۱۹۴۸ تائين صرف هوانگ
نديءَ جي ڪري ۹۷۹ ٻوڏون ٿيون يعني هر ٻي سالي
ٻوڏ! ينگسي، پيلو وغيره نديون پڻ ٻوڏ ڪنديون هيون.
صدين کان چيني جنتا ٻوڏن جي مصيبت ۾ مبتلا رهي ۽
ڪنهن به سرڪار انهو علاج نه ڪيو. ڪامريڊ
ماؤسي تنگ جي سرڪار ٻوڏن کي روڪڻ ۾ جنسي ڪمال
ڪري ڏيکاريو آهي. ۱۹۴۹ ۾ الڪل ۱۳ ڪروڙ ايڪڙ

زمين ٻوڏ هيٺ آئي جا ١٩٥٠ ۾ گهٽجي اٽڪل ١ ڪروڙ ايڪڙ ۽ ١٩٥١ ۾ اٽڪل ٤٠ لک ۽ ١٩٥٢ ۾ گهٽجي وڃي ٢٦ لک ايڪڙ ٿي.

تعمير جا تاج محل

اُتي نه صرف ٻوڏن کي روڪڻ لاءِ ندين تي بند ٻڌا ويا آهن پر انهنجو اجايو وڌيڪ پاڻي زمين کيڙڻ لاءِ استعمال ڪرڻ لاءِ تلائن وغيره ۾ گڏ ڪيو ويو آهي. ٽن سالن ۾ هنن بندن، تلائن وغيره ٺاهڻ ۾ ٻن ڪروڙ ماڻهن ڀاڱو ورتو آهي جن هڪ ارب ۽ ستر ڪروڙ ڪعب ميٽر زمين کوٽي آهي، جا پاناما واهه جيڏن ١٠ يا سئيز واهه جيڏن ٢٣ واهن لاءِ کوٽيل زمين جيتري ٿيندي. هيڏي وسيع پئماني تي تيل اڏاوت جا ڪم، جن "ڏڪار جي ملڪ" کي "سڪار جو ملڪ" بڻايو آهي، هڪ حقيقي عوامي حڪومت ۾ ئي ممڪن ٿي سگهن ٿا. نئين چين جي جنتا جي تعمير جا هي تاج محل آزاد انسانن جي محنت جي عظمت جا پائيدار يادگار آهن، جن لاءِ هر هڪ ايشيا نواسيءَ کي ناز آهي.

مسز وجيه لڪشمي پنڊت پارٽي سرڪاري سفارت جي اڳوان هوائي نديءَ جي هڪ بند جو ذڪر ڪندي لکي ٿي، "هوائي درياهه جو بند جيتوڻيڪ انجنيري نقط نگاهه کان اسانجي تعميري ڪمن جي مقابلي ۾ ڪجهه ناهي، ليڪن جڏهن انجو تصور ٿو ڪجي ته ٢½ لک آدمين بنا ڪنهن مالي يا ٽيڪنيڪل مدد جي ڇهن مهينن ۾ اهو ٺاهي راس ڪيو، تڏهن اسان دنگ

رهجي ٿو وڃي ۽ ان جي فخر ۾ حصيدار بڻجي ٿو پوي.
ايشيا جي باشندي جي حيثيت ۾ مونکي به ان تي فخر
آهي، انڪري، جو پهريون دفعو هنن هڪ اهڙو عظيم ڪم
ڪيو آهي جنهنکي هيانئا ئين اسين ناممڪن سمجهندا هئاسين.
خاص ڪري جن حالتن جو هننکي مقابلو ڪرڻو پيو، تن
کي خيال ۾ رکي مختصر مدت ۾ هننجو ايترو ڪم ڏسي
انسان حيران ٿيو وڃي."

هندستان ۾ پڻ نهرو سرڪار بندن جوڙڻ وغيره جون
شاهي رٿون ناهيون آهن، پر انهنجو جيڪو حشر ٿيو آهي
سو عوام کان ڳجهو ناهي. دامودر ماٿري يوجنا مطابق ڏهن
سالن جي لڳاتار جفاڪشيءَ ۽ ۸۵ ڪروڙ رپيا خرچڻ بعد
جيڪو بند ناهيو ويو آهي تنهن وهڻ به شروع ڪري
ڇڏيو آهي!

اڳي سال اسانوت هيرا ڪند يوجنا متعلق سرڪاري
انجنيرن فيصلو ڪيو ته ۲ ڪروڙ ٦٦ لک ڪعب فوٽ
مٽي ۽ پٿر جو ڪم ٿيندو ۽ ۴½ لک فوٽ سيمينٽ جو
ڪم ٿيندو. هن ڪم لاءِ هڪ سال ۾ ۷۹ ڪروڙ خرچ آيو
۽ مٽي ۽ پٿر جو ڪم صرف ۱½ ڪروڙ ڪعب ۽ سيمينٽ
جو ڪم صرف ۲¾ لک ڪعب فوٽ ٿيو. انهن چين ۾ هن قسم
جو ڪم يانگ درياه تي ٿي رهيو آهي. ۵ اپريل ۱۹۵۲
کان ان چالو ڪري ارساتس شروع ٿيڻ کان اڳ جولاءِ تن مهين
اندر هن ڪم کي پورو ڪرڻ جو فيصلو ڪيو ويو. جنهي
موج جي ۱½ لک سپاهين ۽ ۱½ لک هارين هي ڪم پڻ هي

٥٢ ڪروڙ ٥ لک ڪعب مٽي ۽ پٿر جو ڪم، ٣٥ لک ٣٨ هزار فوٽ سيمينٽ جو ڪم، مٿو ميل لنبو ٥٤ ڪمانن وارو پُل، ٣٢ ڪمانن وارو ۽ ١١ سو فوٽ لنبو ريگيوليٽر، ٨٠ ميل ڊگهي نئين ريل ۽ ٥٥ ميل ڊگهي سڙڪ، اڳواٽ ٧٤ ڏينهن ۾ ئي ناهي پوري ڪئي. هيڏا ايڏا ڪم آزاد چيني کلندي ڪُڏندي، نچندي ڳائيندي پورا ڪيا آهن. انهن هنڌ هر ٻن سؤ وان جي مفاصلي تي ڪلب، لئبرري، ناٽڪ گهر، ناچ ٽولي وغيره هوندي آهي ۽ ٽرسن جي ٽولي ملم پڙهڻ لاءِ تيار رهندي آهي.

ٿي سال اڳ چين ۾ "سوڪ" پيالڪ چيز سمجهي ويندي هئي، جنهنجي معنيٰ هئي ڏڪر، قرض ۽ موت، جنجا لکين انسان هر سال شڪار ٿيندا هئا. سوڪ لاءِ گهڻي ڀاڱي

سوڪ جو مقابلو

جهوني لڪمي سرشتي جا حڪمران جوابدار هئا جي ٽڪرين ۽ ڳوٺن جي ساوڪ چٽ ڪري ڇڏيندا هئا ۽ پاڻيءَ جي چشمن، کوهن، ندين، واهن وغيره جي مرمت نه ڪرائيندا هئا. انڪري اڳ ۾ چين ۾ ته ١٠ مان ٩ سال ته سوڪ پوندي هئي. ليڪن ٽن سالن ۾ عوامي حڪومت سوڪ جو خاتمو آڻڻ لاءِ وڏي ڪاميابي حاصل ڪئي آهي. ساري چين ۾ "وڻ پوکيو" جو تحرڪ شروع ٿي ويو. سرڪار طرفان پڻ پئسفڪ سمنڊ جي طوفاني هوائن (جن جي ڪري سوڪ پوندي آهي) کي روڪڻ لاءِ ٻيلن جي پٽي جي وسف

ناهي ويئي آهي. اهو پٽو ٦٨٠ ميل ڊگهو ۽ ١٩٠ ميل ويڪرو ٿيندو جنهنڪري ١٢½ لک ايڪڙ وڏيڪ زمين تي آبادي ٿي سگهندي.

مٿين رٿ کان سواءِ هيلتائين ٽن سالن ۾ اٽڪل ٣۴ لک ايڪڙ زمين تي وڻ پوکيا ويا آهن جي چيانگ جي راڄ جي ٢٠ سالن ۾ پوکيل وڻن کان ستر هوڻا آهن. ڪل ٣½ ڪروڙ ايڪڙ زمين سوڪ جي مصيبت کان آجي ڪئي ويئي آهي. پر اسانجي ڀارت ۾ ڪروڙين رپين خرچڻ بعد "وڻ پوکيو" تحرڪ مان ڪوبہ ڪڙتيل نہ نڪتو.

اڳي چين ۾ ڀارت وانگر ماڪڙ جي آزار ڪري فصلن جا فصل چٽ ٿي ويندا هئا. اُتي ان خلاف پڻ وڏو تحرڪ شروع ڪيو ويو ۽ ٽن سالن ۾ ماڪڙ جي مقابلي ڪرڻ لاءِ ١٢ ڪروڙ ماڻهن ڀاڱو ورتو ۽ ١½ ڪروڙ ٽن اناج نقصان ٿيڻ کان بچايو.

مطلب تہ نئين چين جي عوامي سرڪار ملڪ مان بک کي سدائين لاءِ تڙانجي ڏيڻ لاءِ محڪم ارادي سان سڀني ذريعن کي استعمال ڪيو ۽ اڄ ڪاميابي انجا قدم چمي رهي آهي. جتي چيانگ جي راڄ ۾ ماڻهو بک مئڻ لاءِ وڻن جا چوڏا کائيندا هئا اُتي اڄ مائوسي تنگ جي راڄ ۾ اُهي ڪيڪ جا ٽڪرا بہ رهيا آهن.

جن ڪاڇهه ورق ١٥١

سيءِ اچ ڪير پيٽن

هنري ترقي

اڄ ڪاٺ جو هر ڪم آڻيندڙ زرعي ملڪ مان ٽرئڪٽر
ٽرڪون، ٽرينون وغيره ٺاهيندڙ هنري ديس جنم ورتو آهي.
هاڻي اتي چين ۾ سُئي سڳي کان وٺي اجگر جديد مشينن
تائين اڪثر هر ڪا هنري شيءِ ٺاهي وڃي ٿي، جنهن لاءِ
ڀارت وانگر ڪروڙين آمريڪي ڊالر قرض نٿو ورتو وڃي؛
الٽو سامراجين طرفان ڪيل ناڪابندي جي منصوبن کي
مٽي ۾ ملايو ويو آهي.

ڪو وقت هو جڏهن چين ۾ ڪارخانا انگريزي-
آمريڪي سلطنت شاهي جي مفاد لاءِ ئي مال تيار ڪندا هئا
جيئن اڄ اسانجي ٦٠ سيڪڙو کان مٿي ڪارخانن ۾
سامراجين جي سرمايه سيڙايل آهي، جنهن مان هر سال
هنن کي ١٠٠ ڪروڙ رپيا نفعو ٿيندو آهي جو هندستان
کان ٻاهر ويندو آهي، ليڪن چين ۾ به صنعت (انڊسٽري)
تي سامراجين جو قبضو هوندو هو، جنهنڪي جنتا جي گهرجن
جو ذرو به اولو نه هو. انڪري جيئن ئي عوامي سرڪار
هستي ۾ آئي ليڪن تي پهرين روزاني زندگيءَ جي ضروري
شين جي پيداوار وڌائڻ تي زور ڏنو ويو ۽ جنهن شيءِ ٺاهڻ
جي هنن کي فرصت ناهي، انڪي روزاني زندگيءَ مان ئي
ڪڍي ڇڏيو اٿن. جهڙوڪري عيش عشرت جي شين
جي ٺاهڻ گهٽجي ويئي آهي ۽ انهن کي تيار ڪندڙ

ڪارخانا اڄ زندگي جون ضروري شيون پيدا ڪري رهيا آهن.

نئين چين ۾ ضروري شين جي پيداوار سان گڏ قومي اڏاوت لاءِ ڀاري صنعت جي پيداوار وڌائڻ لاءِ پڻ شاهي رٿون عمل ۾ اچي رهيون آهن. ان ڏس ۾ اڳيان پراڻا ڪارخانا وري چالو ڪيا ويا آهن ۽ ٻيا نوان جاري ڪيا پيا وڃن. انهاس ۾ پهريون دفعو اُتي پنهنجين ڳاهيل مشينن سان سٽيءَ جا ڪارخانا شروع ڪيا ويا آهن. آزادي جي ٽن سالن ۾ اڪثر مکيه هنري شين رڪارڊ ٽوڙ ترقي ڪئي آهي. آزاديءَ بعد ڪوئلي ۽ بجليءَ جي پيداوار ٻيڻي ٿي ويئي آهي. لوهه، رڪ ۽ مشينن جي پيداوار ستوڻي انوڻي ٿي آهي. ١٩٥٢ ۾ اُتي سراسر هنري ترقي ٣٠ سيڪڙو ٿي پر ڀارت ۾ صرف ٨ سيڪڙو! ٻنهي ملڪن جي ڪن مکيه هنرن جي، ١٩٥١ جي ڀيٽ ۾ ١٩٥٢ ۾ ڪيل ترقي جي سيڪڙي جي هيٺ ڏنل انگن مان ثابت آهي ته چين ڪيترو نه اڳتي وڌي رهيو آهي ۽ ڀارت انڪان ڪيترو نه پٺتي پيل آهي.

	لوهه	رڪ	اگر	سوٽي ڪپڙو	ڪاغذ	ماچيس	سيمينٽ
چين	٣١½	٤١	١٧¾	٣٦¾	٥١	١١	١١
ڀارت	⅖	⅖	٥¼	١٣	٤	٤½	٩

نئين چين جي ايڏي شاهي هنري ترقي ۾ آرٿڪ استرتا (Economic stability)، قومي سرمايه، رٿا، جنهن

جي سهڪار ۾ روسي ماهرن هڪ اهم پارٽ ادا ڪيو آهي.

آرٿڪ حالت

آزاديءَ کان اڳ چين ۾ ڪا به آرٿڪ استرتا نه هئي جنهن ڪري سٽي بازن، چور مارڪيٽ ڪندڙن وغيره جو ٻول بالا هو. هر سال ٻجيٽ جي کوٽ وڌندي ٿي رهندي هئي. سڪي جو ڦهلاءُ (Inflation) هر روز وڌندو ٿي ويو. ايتري قدر جو روزاني خرچ جو تخمينو به نه ڪري سگهبو هو. هڪ ماچيس لاءِ ايترا ته چيني ڊالر ڏيڻا پوندا هئا جنکي کڻڻ لاءِ هڪ سڄي گاڏي کپندي هئي. اُتڪل (اوڙيسا) يونيورسٽيءَ جو **پروفيسر پرڌان**، جو چين ۾ ٽي سال رهي آيو آهي، لکيٿو، "هڪ دفعي مارڪيٽ ۾ آمريڪي ڊالر وٽڻ لاءِ ويس. هڪ دڪاندار هڪ آمريڪي ڊالر لاءِ ٢٨ لک چيني ڊالر چيا. ٻئي وري ٣٠ لک چيا ۽ ٽئين وري ٣٤ لک چيا. مان موٽي وري پهرئين دڪاندار وٽ آيس. پر منهنجي حيرت جي حد نه رهي جڏهن هن پاڻ ٣٥ لک چيني ڊالرن جي گهر ڪئي. مونکي اُنجو سبب ٻڌايائين ته اڌ ڪلاڪ ۾ آمريڪي ڊالر جو اگهه ٢٨ مان وڌي ٣٥ لک چيني ڊالر ٿيو. ان ڪري مون جلد پنهنجا پئسا مٽايا ته متان وري وڌيڪ نه اگهه ڏيڻو پوي."

اُلي صنعت پڻ ڊانوانڊول ٿي پيئي هئي. هيري پيداوار گهٽجي رهي هئي. ڪارخانن لاءِ پوري پونجي نه هئي الڪري اهي بند ڪيا پئي ويا. مڪمل ئي بند وسنگيءَ جو راڄ هو.

ليڪن آڪٽوبر ١٩٤٩ کان مارچ ١٩٥٠ تائين چين مهين اندر ان پيمانہ تي بندوبستگي کي ختم ڪري آرٿڪ استرتا قائم ڪئي ويئي. پهريون دفعو بجيٽ جي کوٽ پوري ڪري خرچ ۽ اُپت کي برابر ڪيو ويو ۽ هاڻي اُتي اسان وانگر کوٽ ڪاڍي بجيٽ بدران واڌ واري بجيٽ ٺهندي آهي. عوامي سرڪار سڪي جي ڦهلاءَ کي روڪڻ لاءِ ڪڙا ۽ سخت اُپاءَ ورتا. پر ان هوندي بہ جڏهن پيڪنگ ۾ اهو وڌندو ويو تڏهن مالي وزير قسم کنيو تہ مرد ٿي ناهيان جي سڪي جي ڦهلاءَ جي ڪارڻ کي ڳولي نہ لڌم. آخر ڪامياب ٿيو. هڪ وڏو واپاري سڄو اناج گڏ ڪري پوءِ وڪڻندو هو جنهن ڪري سڪي جو ڦهلاءُ وڌندو هو. هنکي جيل ۾ وڌو ويو ۽ هن جي ڪٽنبين جي اڌ پورتا جيتري ملڪيت ڪانسواءِ ٻي سندس سڄي ملڪيت ضبط ڪئي ويئي. اهڙي طرح پيڪنگ ۾ سڪي جو ڦهلاءُ روڪجي ويو. اڄ اُتي چيني ڊالر ۽ شين جا اگهہ مقرر ٿيل آهن جنهن ڪري سٽي ۽ چور مارڪيٽ کي ڀڄو اچي ويو آهي.

صنعت لاءِ سرمايہ

جڏهن ڀارت ۾ اڄ ڪارخانن لاءِ موڙي هٿ ڪرڻ هڪ وڏو مسئلو ٿي پيو آهي، تڏهن چين لاءِ بہ اهو ڏکيو مسئلو هو. پر اُتي ٽاٽي جي سيٺ لاءِ اسان وانگر سامراجين، سرمائيدارن جي قدمبوسي ڪانہ ڪئي وڃي. اُلٽو اُنهن مان جيترا وروڌي ڪارروايون ڪندڙن جي پونجي ضبط ڪئي ويئي ۽ هنکي

سرمايدار جيئنا جي پلائي لاءِ ڪارخانا هلائڻ چاهين ٿا، ان
ڪي بساط سرڪاري قرض ڏيئي همٿايو ويو آهي. اڳيئن
زميندار، جو پنهنجو ناڻو گهٽي زمين تي، اجائي خرچ
پڪي تي، وياج خوري يا سٽي ۾ وڃائيندا هئا، سي اهو ناڻو
صنعت ۾ سيڙائي رهيا آهن. اُن ڪانسواءِ ۴۲ ڪروڙ هارين
جي خريدي قوت ٽيڻي چوڻي تي وڌي آهي. هننجي زندگي
جو معيار پڻ بلند ٿيو آهي. انڪري پيداوار جي کپت ۾
واڌ ٿي آهي ۽ ڪارخانن کي فائدو ٿيو آهي، جو وري
صنعت ۾ سيڙايو پيو وڃي. اُن ڪانسواءِ هارين کي خود
جيڪا پئسي جي بچت ٿئي ٿي سا هو ڪارخانن ۾ لڳائين
ٿا. اندروني توڙي بيروني واپار ۽ بئنڪن جو ۹۰ سيڪڙو
حصو سرڪار جي هٿ ۾ آهي، پر اسان وٽ سامراجين ۽
انهنجي ايجنٽن جي هٿ ۾ آهي، چيني سرڪار خود
پنهنجي بجيٽ جو اٽڪل ۴۰ سيڪڙو صنعت جي ترقيءَ
لئي خرچ ڪندي آهي. پر اسانجي سرڪار پنج سالي
يوجنا ۾ صنعت لاءِ خرچ جو صرف ۸۶۴ سيڪڙو مقرر ڪيو
آهي، جنهن سان اسانجي ڪهڙي ترقي ٿي سگهندي؟

خانگي صنعت

اجوڪين حالتن ۾ لئين چين ۾ خانگي صنعت کي قائم
رکيو ويو آهي. ليڪن ڪارخانيدارن کي جيئنا جو هون
چوسڻ لاءِ ٻي لغام ڇوڙڻ جي پرواني
ناهي جئن اسان وٽ آهي. هننجي نفعي
جي حد مقرر ڪيل آهي. هنڪي پنهنجن ڪارخانن جي
پيداوار جي سالياني رٿا سرڪار کي اڳواٽ ڏيڪاري پوندي

آهي، جتي اها سڄي ملڪ جي لاءِ تيار ٿيل رٿا سان گڏ عمل ۾ اچي سگهي. اهڙي طرح خانگي ۽ سرڪاري صنعت ۾ پورو سهڪار قائم ڪيو ويو آهي.

آهستي آهستي سرڪاري صنعت جو حصو وڌندو ٿو وڃي جتي چين پورن سماجواد جي منزل ڏانهن جلدي پهچي سگهي. ١٩٥٢ ۾ سرڪاري صنعت ٦٧⅓ سيڪڙو ۽ خانگي صنعت ٣٢⅔ سيڪڙو هئي. انجو مطلب اهو ناهي ته خانگي صنعت ترقي نه ڪئي آهي. ان پاڻ آزادي کان اڳ واري وقت کان وڌيڪ پيداوار پيدا ڪئي آهي. ان باري ۾ **خواجه احمد عباس** لکيٿو، "اسانکي چين ۾ جنهن ڳالهه گهڻي ۾ گهڻو تپرس ۾ وڌو سا اُها هئي ته اُتي خانگي سرمايدار لئين سرڪار جي راڄ ۾ نه صرف خوشيءَ سان واپار ڪري رهيا آهن بلڪ انجا سرگرم حمايتي آهن. اسانکي ٽنٽسن جي هڪ ڪپڙي جي ڪارخاني جي مالڪ ٻڌايو ته ڪامريڊ ماؤسي تنگ ۽ چيني ڪميونسٽ پارٽي جي عاقلانهي اڳواڻي هيٺ اسانجي فئڪٽري پوين ٽن سالن ۾ شاهي ترقي ڪئي آهي ۽ اسين وڏا نفعا حاصل ڪري سگهيا آهيون. جڏهن ٽنٽسن آزاد ٿيو، اُن وقت سڄي اتر اوڀر علائقي ۾ ساري صنعت جپاني لوٽ کسوٽ ۽ ڪومنتانگ جي پرشٽاچار ڪري ڊانوان ڊول ٿي پئي هئي. مهنجي ٻي فئڪٽري جو مثال وٺو. اسانوٽ پاڇي پري هئي. مونکي فئڪٽري نه هئي پر ڪجهه خريد ڪرڻ يا مزوري ڏيڻ لاءِ پئسا نه هئا. مون اُنکي

بند ڪرڻ جو ويچار ڪيو ڇو ته مون سمجهيو ته هوائين
ڪميونسٽ اچي اها ڪسي ونداءِ پر اُتلو عوامي سرڪار
جي بئنڪ مونکي قرض ڏنو. اِلڪري مون وري ڪم
چالو ڪيو. سرڪار نه صرف مونکي ۽ ٻين کي قرض ڏنا
بلڪ مال جا آرڊر پڻ ڏنا. اُنجي ماهرن اسانجي اوزارن
کي تپاسيو ۽ سڌاريو. سرڪار ڪا به دست اندازي نه ڪئي.
اسان ۱۹۴۹ ۾ ۵۴۱ اَرب چيني ڊالر (اٽڪل سوا لک رپيا)
۽ ۱۹۵۰ ۾ ۱۲ اَرب ڊالر (اٽڪل ۴ لک رپيا) نفعو ڪيو.
اسان پنهنجي شيئر هولڊرس ۾ ۱۹۴۹ ۾ ۵ سيڪڙو نفعو
۽ ۱۹۵۰ ۾ ۷½ سيڪڙو نفعو وراهيو. قانوني طرح اسانکي
وڌ ۾ وڌ ۸ سيڪڙو نفعو ورهائڻو آهي. اُن کان وڌيڪ
نفعو يا ته صنعت ۾ سيڙائڻو آهي يا مزورن جي مزوري
وڌائڻ يا هننجي حالتون سڌارڻ ۾ خرچ ڪرڻو آهي.
جپانين ۽ ڪومنتانگ جي راڄ ۾ مان ۲ سيڪڙي کان وڌيڪ
نفعو وراهي نه سگهيو هوس."

مزورن جو سهڪار

نئين چين ۾ مزورن ۽ ڪارخانن جي اختياري وارن
جي وچ ۾ پورن ريت سهڪار آهي. اڪثر هرڪو مزور
ٽريڊ يونين جو ميمبر آهي جا هرهڪ ڪارخاني
۾ تسليم ٿيل آهي ۽ جنهنجي چونڊيل
عيوضين جي صلاح مصلحت سان ڪارخاني
جو ڪاروبار هلندو آهي. ازانسواءِ مزورن کي جيڪي
آرٿڪ ۽ تهذيبي نعمتون ملن ٿيون تن هُنن ۾ اهو احساس
پيدا ڪيو آهي ته هي ڪارخانا ملڪ ۽ جنتا جي ملڪي-

لاءِ مال تيار ڪري رهيا آهن، انڪري هنن کي پارٽي
مزورن وانگر اسٽرائيڪ ڪرڻ جي ضرورت نه ٿي ٿئي،
اُلٽو هو بيٺي اُتساه سان ڪم ڪن ٿا. اختياري وارا به
هنن جي اُتساه کي وڌائڻ لاءِ هنن کي وڌيڪ پگهار، بونس،
انعام، بلا وغيره ڏين ٿا. ان سلسلي ۾ اُتي "شرط پچائڻ"
(Emulation Drive) جو خاص طريقو اختيار ڪيو ويو
آهي، جنهن موجب جيڪو به مزور يا ڪاريگر وڌيڪ

قابليت سان خاص پيداوار
وڌائي ٿو يا پنهنجي ڪم ۾
ڪا نئين کوجنا ڪري ٿو
ته سڄي ديس ۾ اُنجي
عزت افزائي ڪئي وڃي ٿي
۽ اُنکي "آدرشي مزور"
"بهادر مزور" وغيره جو
خطاب ڏنو وڃي ٿو. هن
طرح ۾ ١٩٥٢ جي پهرين
٦ مهنن ۾ ئي ٨٠ سيڪڙو مزورن بهرو ورتو. ١٩٥١ ۾
٨٦٥٠٠ کان وڌيڪ مزورن "آدرشي مزور" جو خطاب
حاصل ڪيو. اُتي ٿوري محنت سان وڌيڪ ۽ بهتر مال
تيار ڪرڻ جون اٽڪل ۴ لک رٿون ڏنيون ويئون جنمان
سرڪار اٽڪل ٢½ لک قبول ڪيون.

نئين چين جا دشمن اهو بهتان هڻندا آهن ته اُنجي

سرڪار سوويت يونين جي غلام آهي ۽ اها روسي آفيسرن
۽ ماهرن جي حڪمن مطابق راڄ ڪري رهي آهي. ليڪن
جيڪي به هندستاني چين مان ٿي آيا

روسي ماهرن جي مدد

آهن، تن انهن الزام کي ڪوڙو ٺهرايو آهي.
انهن ۾ ڪو به شڪ ڪونهي ته نئين چين
جي حيرت انگيز ترقيءَ ۾ سوويت ماهرن لاثاني مدد
ڪئي آهي، مگر اها دوستاڻي مدد آهي. روسي ماهرن کي
اُتي ڪي به خاص حق عطا ٿيل ناهن. هو چين واسين
وانگر رهن ٿا ۽ اُنهن جهڙو پگهار ۽ شرط شروط قبول
ڪن ٿا. هنن جي يونيفارم پائين ٿا. هنن جا ڪپڙا نيم پائين
ٿا. ڪيترين حالتن ۾ ته هنن جي هٿ هيٺ به ڪم ڪن
ٿا. چين ويل هندستاني سفارت جو نائب اڳوان ۽ مشهور
اخبار نويس آر- ڪي- ڪرانجيا لکيٿو، ”اسان کي
واهن ڪوٽڻ واري هڪ وڏي يوجنا ڏيکاري وئي جتي
سوويت ماهر مکيه چيني انجنير جي هٿ هيٺ ڪم ڪري
رهيا هئا. هنن چيني مزورن جهڙو ئي پگهار قبول ڪيو
هو. هنن اُنهن سڀني عيش عشرت جي شين جو استعمال
ڪرڻ کان انڪار ڪيو هو جيڪي سندن چيني ساٿين
لاءِ ميسر نه هيون. جڏهن ته اسان کي اُتي هڪ رات ترسڻو
پيو، انڪري اسان جي سهنج لاءِ پيڪنگ مان خاص ڪمود
۽ سنان ڪرڻ جا وڏا ٽب گهرايا ويا، ليڪن اسان کي
اهو ڏسي عجب لڳو ته مشهور روسي انجنير جو اُتي ڪم
ڪري رهيو هو، اُنهن سهولتن جو ڄاڻندو نه وٺندو هو.

اسان هنڪي ڪليل شيڊ پنيان سڃان ڪندو ڏٺو. هو هرروز چيني ڪم ڪندڙن سان گڏ ڪوڏر ڪڻي بيٺو ۽ ويندو هو، جتي ڪڏ ڪوئي ضروري ڪاج لاهي اُنکي متيءَ سان بند ڪري ڇڏيندو هو."

سردار پاڻيڪر پڻ روسي ماهرن جي اهڙي لهنائي ۽ فراخدليءَ جي تصديق ڪئي آهي. جڏهن روسي ماهرن جي پارت ۾ آيل آمريڪي ماهرن سان ڀيٽ ٿي ڪجي، تڏهن محسوس ٿو ڪجي ته روسي سچ پچ دوست آهن ۽ آمريڪي رئيس زادا ۽ حاڪم آهن. اسانجي سرڪار آمريڪي ماهرن کي ١٠، ١٢ هزار ماهوار پگهار، لوازما، سفر خرچ وغيره ڏنا آهن، تڏهن به هو اسانجي هٿ هيٺ ناهن. هنن تي اسانجي ڪورٽن ۾ مقدما نٿا هلي سگهن. هنن سان اسانجا قاعدا لاڳو ناهن.

لوڪشاهي چين ۾ ٿيل حيرت انگيز ترقي ۽ انقلابي تبديليون جاڻڻ ۽ سمجهڻ لاءِ

اڄ ئي گهرائي پڙهو

"नया चीन" - "نيا چين"

(هندي با تصوير ماهوار اخبار)

قيمت ٥ آنا، ساليانو چندو ساڍا ٣ رپيا

ائڊريس:- نيا چين آفيس، ڊي - ٢/١/٤٧

راما پورا، بنارس.

ريلوي جي اڏاوت

نئين چين جي اڏڻ ۾ ريلن هڪ نهايت اهم ڀاڱو ادا ڪيو آهي. پلا يورپ جيتري ايراضي جيڏو اتاهه ملڪ تيستائين ڪهڙي ترقي ڪري سگهندو، جيستائين ان جو هڪ ڇيڙو ٻئي ڇيڙي سان ريل رستي نه ڳنڍيل آهي. انڪري ئي جنهن وقت چيانگ جو لشڪر ڀاڄ کائيندي ريل رستا، انجڻيون وغيره برباد ڪندو ٿي ويو، انوقت ڪامريڊ مائوسي تنگ اهو نعرو بلند ڪيو "جتي جتي عوامي آزاد لشڪر (لال فوج) وڃي اتي ريل رستو ٺهڻ کپي."

گهرو لڙائيءَ ڪري ريلوي کي ايڏي زبردست هاڃي رسي هئي جو چيانگ جي آمريڪي صلاحڪارن ڪٿ ڪئي ته انکي پورو ڪرڻ لاءِ گهٽ ۾ گهٽ ٽي سال لڳندا ۽ ٻي ڪروڙ آمريڪي ڊالر خرچ ٿيندا. هن نقصان جا جيڪي اڻ پورا انگ اکر موجود آهن تنمان معلوم ٿو ٿئي ته صرف اتر اوڀر چين ۾ ئي ۸۰ سيڪڙو انجڻيون، ۴۰ سيڪڙو پئسنجر ڪوچ، ۲۵ سيڪڙو مال گاڏا، ۽ ۴۰ سيڪڙو ريل سليپرس ڇٽ ٿي ويا هئا. ۽ نئين چيني سرڪار هڪ سال کان گهٽ عرصي اندر نه صرف هيڏي ساري نقصان جو پورائو ڪيو پر ڪيترائي نوان ريل رستا، انجڻيون وغيره ٺاهيون، جن لاءِ آمريڪا کان هڪ ڊالر به قرض نه ورتو. ٽن سالن ۾ ڏهه هزار

ڪلوميٽر ريل جي پٽڙين جي مرمت ڪئي وئي ۽ نئين
هزار ڪلوميٽر جيترا نوان پٽا ٺاهيا ويا آهن.

ليڪن هي الڳ اڪر چيني جنتا لاءِ ليسنائين ڪا بہ
معنيٰ نٿا رکن جيسنائين اُهي هنن جي عام روزاني زندگي کي
بهتر نٿا بڻائين. هنن لاءِ تہ ترقي اها آهي تہ هو ٽڪيٽ
خريد ڪرڻ بعد ٽرين ۾ جڳهہ حاصل ڪري سگهندا ۽
بنا ٽڪيٽ مسافري ڪندڙ ڪومنتانگ جو سولجر هٿ
ڪيل جڳهہ تان هڪالي تہ نہ ڪيندن ۽ ٽرين مقرر وقت
تي پهچائيندن وغيره اڄ اهي سهوليتون موجود آهن.

ريل ۾ ريڊيو

چين جي ريلوائين ۾ هر ڪا سيٽ مخصوص ٿيل (رزروڊ)
هوندي آهي. هر هڪ سيٽ تي نمبر لڳل آهي، جنهن
ڪري گردي ٿيڻ ۽ ويهڻ جي ضرورت
ڪانهي. اڳ ۾ يارت وانگر اُتي بہ ماڻهو
درين ڪان بئگون ۽ سامان اُڇلي پيا ڏوڪ ڏوڪان ڪندا
هئا ۽ ٽرين ڪنڊڪٽر، جنڪي جڳهين (Seats) جو ٺيڪو
مليل هوندو هو، پئسا وٺي جڳهيون ڏيندا هئا ۽ پنهنجن
ماڻهن سان پاسخاطري ڪندا هئا. پر هٿ ڪيل سيٽ
تان بہ ڪومنتانگ سولجر ڪنهن کي بہ ڌڪي سگهندا
هئا. گاڏيون دير سان ايندڙيون هيون ۽ پوري وقت تي
نہ مشڪل پهچنديون هيون. ماڻهن کي وقتي تہ پتي
ڏينهن اسٽيشن تي ترسڻو پوندو هو. گاڏا اڳرن جي پور
۽ ڪچري سان ڇٽيا پيا هوندا هئا. ڪاڪوسن ۾ پاڻي
نہ هوندو ڪئي ڪين هو. ليڪن اڄ ٽرين ڪنڊڪٽر

رشوت لاءِ نه پر پڻ، زالن ۽ ٻارن کي مدد ڪرڻ لاءِ
نهاريندا ڏسڻ ۾ ايندا آهن. جي ڪو ماڻهو گاڏيءَ
۾ بوهيچڻ جون ڪلون اڇليندو ڏسندا ته آهستگيءَ سان
انکي سمجهائيندا. مسافر شرمندو ٿيندو ۽ يڪدم ڪچرو
ميڙي ڦٽو ڪندو. جيئنئي ٽرين اسٽيشن تي پهچندي ته
لائوڊ اسپيڪر ذريعي آواز ايندو، "ڪامريڊ ٽڪيٽ تيار
اٿوَ؟ پڪ اٿوَ ته گاڏيءَ ۾ ڪا شيءِ وساري ته ڪانه اٿوَ؟"
هر هڪ ٽرين ۾ براڊڪاسٽنگ جو بندوبست آهي جئن ريل
هلڻ شروع ڪندي آهي تئن راڳن، خبرن ۽ سياسي
وغيره ليڪچرن جو پروگرام ٻڌايو ويندو آهي.

چين جي ريلن ۾ فقط ٻه درجا آهن. هڪڙين ۾ نرم
جڳهيون ۽ ٻين ۾ سخت جڳهيون آهن. ٽڪيٽن جي اگهن
۾ ٣٣ سيڪڙو ڪٽر ٿي آهي، پر اسانوت ڀاڙ ٽڪيٽن جا
اگهه وڌايا ويا آهن. اُتي جيڪڏهن ڪو ڀاڙو ڀري نه
سگهندو آهي ته اُنکي ڳوٺ جي صدر يا ٽريڊ يونين کان
سرٽيفڪيٽ ملڻ تي مفت يا رعايتي ٽڪيٽ ملندي آهي.
سڀني ريلن ۾ پاڻي، ريسٽارنٽ، دوا درمل، ڊاڪٽرن ۽
نرسن ۽ لئبرري جو بندوبست هوندو آهي.

اسٽيشن جي پليٽ فارم تي ڪولي ڪونهن. مسافر
پنهنجو سڀ سامان ريلوي اختياريءَ وارن وٽ جمع ڪندا
آهن جنان ٻار ڪڍندڙ بس سندن منزل تي پهچائي ويندي
آهي. ٿورا ريلوي پورٽر ٻگهار تي الهيءَ سامان لاهڻ چاڙهڻ
لاءِ رکيل آهن. سڀئي مسافر هلڪا ڏاگهما ڀاڙ ڪڍندا آهن.

سماجي انقلاب

لوٽ کسوٽ جي نظام جا حامي چوندا آهن ته عصمت فروشي، فقيري، ٺڳي، چوري، رشوتخوري وغيره سماجي برايون جو پيشو اختيار ڪرڻ، ڪن شخصن جي عادت ٿيندي آهي. ليڪن سوويت يونين، اوڀر يورپ جي ملڪن ۽ انهن چين ان چوٽي جو پائدو ڦوريو آهي.

چين ۾ عوامي حڪومت قائم ٿيڻ کان اڳ، اهڙي ڪا به سماجي خرابي يا گناه نه هو جو اُتي موجود نه هو.

ويشيا پڻو ختم

عصمت فروشي سچي چيني زندگيءَ کي بگاڙي ڇڏيو. ساري ملڪ ۾ ويشائون پيٽون ڦرنديون هيون. پنڊت سندرلعل لکيو، "اسانکي هانگ ڪانگ ۾ هڪ **سنڌي واپاري شري گوپالداس** گڏيو جنهن هڪ عجيب رواج ٻڌايو، ته اڳي شهانگائيءَ ۾ هر ڪنهن وڏي واپاريءَ کي پوءِ چاهي اُهو يورپي، آمريڪي يا هندستاني هجي، ڪي شهر جي خراب پاڙي ۾ پنهنجي خاص زال ضرور هوندي هئي، جا سندس دوستن وغيره کي وندرائيندي هئي. جڏهن هڪ واپاريءَ کي ٻئي سان ڪو خاص واپار ڪرڻو هوندو هو ته هو پنهنجي اُن زال کي اُن واپاريءَ کي ماڻي ڪرڻ لاءِ چوندو، جتي ٻئي گڏجي پين ڳالهين سان گڏ واپار جي ڳالهه به ڪندا هئا. هي تمام جهونو رواج آزادي بعد، ويشياپڻي کي ختم ڪرڻ بعد غائب ٿي ويو."

جتي صرف پيڪنگ، شهانگائي ۽ ڪئنٽن ۾ ١٥ هزار
ڪن ويشائون هيون، اُتي اڄ عصمت فروشي جو نالو نشان
به ڪونهي. اُتي اُنهن ڀليل ڀينرن کي تعليم، هنري سکيا،
روزگار وغيره ڏيڻ جي سنٽين دڳ لڳايو ويو. ڪيترن ئي،
معزز شخص سان شادي ڪري گرهستي جيون اپنايو.
چيني سرڪار ويشياپڻي کي هٽائيندڙن خلاف قانون
گهٽ ڪم آندو. ان بدران سماجي دٻاءَ استعمال ڪيو.
ان باري ۾ آڪٽوبر ١٩٥١ ۾ چين ويل پارٽي سفارت کي
هي قصو معلوم ٿيو: هڪ نوجوان آفيسر ڪنهن سرڪاري
ڪم سان پيڪنگ مان ٻئي شهر موڪليو ويو. اُتي هن
پنهنجو ڪم ته پورو ڪيو پر رات جو ڪنهن عورت وٽ
ويو. قانوني لحاظ کان ته اهو گناهه نه هو، ته به جڏهن
پيڪنگ ۾ پوليس معرفت اها خبر پهتي ته هنجي ڪالي
جي آفيسرن کان وٺي چپڙاسين تائين، سڀني کي ڪنو
ڪري هنڪي شرمايو ويو. نوجوان جي اکين ۾ آنسون اچي
ويا. هن معافي ورتي ۽ اڳتي لاءِ ائين نه ڪرڻ جو انجام
ڪيو.

ڀارت ۾ سرڪاري انگن مطابق ٢٠ لک فقير آهن،
جنهنجو مسئلو حل ڪرڻ لاءِ خاص هفتو ملهايو ويو پر ڪو به
فقيرن جو فائدو نه ٿيو. ٻئي طرف آزاديءَ کان اڳ
حالتو چين ۾ لکين ڀڪاري سڙڪن، گهٽين،
پارڪن وغيره ۾ پيدا نظر ايندا هئا ليڪن
اڄ اتي مشڪل سان ڪو فقير ڳولهو لڀندو. هي مسئلو

ميونسپالٽين جي حوالي ڪيو ويو آهي، جي فقيرن کي
سکيا ۽ روزگار ڏيئي، ڪارائتو انسان بڻائي رهيون آهن.
صرف پيڪنگ ۾ ئي ١٩٥٠ ۾ اٽڪل ٨ هزار فقيرن کي
وسايو ويو ۽ ٥ هزارن کي ڌنڌا ڏيئي ڪمائتو انسان بڻايو
ويو. تندرست ۽ سگهارن فقيرن کي سرڪار طرفان کڙي ب
ڪيل هنڌن ي مرڪز ۾، ٻارن کي سڪول ۾ ۽ بيڊن ۽ پيگهڻن
کي سرڪار طرفان کڙي ڪيل گهرن ۾ موڪليو ويندو
آهي، جتي پورو کاڌو، ڪپڙو وغيره ڏنو ويندو اٿن.

١ جنوري ١٩٥٢ کان وٺي جون ١٩٥٢ تائين ساري چين
۾ سرڪاري کاتن ۽ پبلڪ ڪارخانن ۾ "ڀرشٽاچار
(Corruption) اجايو زيان ۽ نوڪر شاهي"

رشوتخوري کي پنجو

خرابين جي پاڙ پٽڻ لاءِ شاهي پيماني تي
هلچل هلي جنهن ايتري ته ڪاميابي حاصل
ڪئي جو **پروفيسر پرڊان** لکيو ته "اُتي $99\frac{3}{4}$ سيڪڙو
کان به وڌيڪ ڀرشٽاچار ختم ڪيو ويو آهي."

اڳئين چين جو ڀرشٽاچار ۽ رشوتخوري ته مشهور هوندي
هئي، ايتري قدر جو هڪ ڀيري سامراجين هڪ وڏي
زميندار کي ايترو ناڻو رشوت طور ڏنو جنهن سان چيني
ريپبلڪ جي پريزيڊنٽ بڻجڻ لاءِ پارليامينٽ جي هرهڪ
ميمبر کي سچ پچ خريد ڪيو ويو. اُنوقت چين ۾ ڀرشٽاچار
ايترو ته وڌيل هو جو اُنجي ڪلپنا به نٿي ڪري سگهجي.
هوٽل ۾ مقرر ٿيل اگهن کان ۽ ريلوي ۾ هرهڪ ٽڪيٽ
لاءِ ١٠ سيڪڙو وڌيڪ پئسا ڏيڻا پوندا هئا. ڪهڙي به

وڏي ۾ وڏي آفيسر ۽ خسيس نوڪر کي رشوت ڏيڻي سگهبي هئي. پرنسيپال ۽ اُستاد، هاسٽل ۽ امتحان جي فين کي گهوبي هٽندا هئا وغيره.

آزاديءَ بعد نئين چيمي سرڪار چيانگ جي راڄ وارن اڪثر سيني آفيسرن وغيره کي نوڪرين ۾ قائم رکيو، جن مان ڪيترا نه پاڻ سڌاري هليا پر اجا به ڪي اهڙا هئا جن پنهنجون عادتون نه مٽايون. هنن سرڪار جي وشواس جو اجوڳو فائدو ورتي واپارين وغيره سان ٻٽ تي پاڻ کي رشوتخوريءَ ۾ رڱي ڇڏيو ۽ جنتا جي ملڪيت کي گهوبي هنئين. اهڙن شخصن خلاف نئي سرڪار هيءَ هلچل شروع ڪئي. اُنهن ”ٽن دشمنن“ (ڀرشٽاچار، اجايو زيان ۽ نوڪرشاهي) جي خلاف شروع ڪيل هلچل ۾ مزورن، هارين، ملازمن، ٻڌيمانن وغيره شاهي پيماني تي سرگرم ڀاڱو ورتو. هن هلچل سان گڏ ٻي هلچل ”پنجن دشمنن“ (رشوت، ٽئڪس نه ڏيڻ، سرڪار سان ٺڳي، سرڪاري ملڪيت ۽ دستاويزن جي چوري) کي ختم ڪرڻ لاءِ پڻ هلائي ويئي، جا واپارين جي خلاف هئي. هنن هلچلن جي باري ۾ چين ۾ وجيه لڪشمي جي اڳواڻي هيٺ ويل هندستاني سفارت جو اسسٽنٽ سيڪريٽري **شري وديا پرڪاش دت** لکيتو، ”جڏهن اسين اپريل ڌاري چين ۾ وياسين تڏهن هي هلچلون تمام زور هيون. اُن وقت ڪيترا مهان ملڪ جو سڄو روزانو رواجي ڪاروبار ڪجهه قدر بند ٿي ويو هو. سرڪاري آفيسون، بئنڪون، واپاري

فرمون، صرف ٿورڙو وقت کليل رهنديون هيون. سڪولن
۽ ڪاليجن ۾ باقاعدي ڪلاس وٺڻ بند ٿي ويا ڇو ته
شاگردن ملڪ جي انتظام جون واڳون سنڀاليون ۽ ايماندار
۽ قابل ڪار انتظام قائم ڪرڻ ۾ چڱي مدد ڪئي."

هنن ٻرائين خلاف جد وجهد ۾ عام جنتا پڻ سرجوشي
ڏيکاري. سرڪاري ڪرمچاري پنهنجن آفيسرن ۽ وزيرن
کان، شاگرد پنهنجن اُستادن کان، مزدور

سرڪاري ورتاءُ

پنهنجن ڪارخانن جي مئنيجرن کان
۽ شاپ اسسٽنٽ پنهنجي واپارين کان پڇا ڳاڇا ڪرڻ لڳا.
ڪهڙو به وڏي ۾ وڏو ڀرشٽاچاري آفيسر، چور مارڪيٽ
ڪندڙ وغيره پاڻ بچائي نه سگهيو. هڪ هڪ ڪري
سڀني بڇڙن عناصرن جو راز فاش ٿيڻ لڳو. جن به سرڪاري
پئسي کي گهربي هنئين، اُنهن اُهو پئسو سرڪار کي واپس
ڪيو. هن ڏس ۾ خود ڪميونسٽ پارٽي جي ميمبرن کي
پڻ نه ڇڏيو ويو. جن ۾ ڀرشٽاچار جو انگ ڏسڻ ۾ آيو،
سرڪار اُنهجي اوگهڙ ڪئي ۽ نه اسانجي سرڪار وانگر
پرده پوشي ڪئي. اُتي هننکي پوري پوري سزا ڏني
ويئي. اهڙن ڀرشٽاچاري اِنسانن کي "چيتري" جو خطاب
ڏنو ويو ۽ اهڙن "چيتن جي شڪار جي هلچل" هڪ
قومي هلچل سمجهي ويئي. ليڪن جن به پنهنجا ڏوهه
قبول ڪري پڇتاءُ ظاهر ڪيو ۽ سڌري هلڻ جو اقرار
ڪيو تن سان سرڪار نرمائيءَ جو ورتاءُ ڪيو، ڇو جو تنهن
چيني سرڪار جو اهو عقيدو آهي ته اهڙا شخص تنهن سر

بهتر سگهيا ونڻ سان سڌري سگهن ٿا. پر جن نه صرف پنهنجي ڏوهه جو پڇتاءُ ظاهر نه ڪيو پر پنهنجي هوڏ تي قائم رهيا تن جي خلاف پوري جاچ پڙتال ڪرڻ بعد عوامي ڪورٽن ۾ مقدمو هلايو ويو جن ۾ عام جنتا به ڀاڱو ورتو. پنڊت نهروءَ جي استاپن ڪيل اخبار "نئشنل هيرالڊ" جو سمپادڪ شري **چلاپٿي راءِ**، جو تازو چين مان ٿي آيو آهي، لکي ٿو، "اسانکي شهانگائي ۾ هڪ اهڙي فلم ڏيکاري وئي جنهن ۾ ڏيکاريل هو ته ڪيئن نه عام ماڻهو هڪ سرڪاري ڀرشٽاچاري آفيسر خلاف لڳايل الزامن جون ثابتيون پيش ڪن ٿا. اسانجي سرڪار کي پڻ اهڙن مقدمن جو اڀياس ڪرڻ گهرجي."

ٻه هزار ڪيس

اُتي اپريل ١٩٥١ ۾ ربونيوڪاٽي جي ٣١ نعين وڏن آفيسرن ۽ ٻئي کاتي جي ١٧ آفيسرن ڪروڙين رپين جي سرڪار کي گهوٻي هنئين. سوين واپارين سرڪار سان ٺڳي ڪئي ۽ سرڪاري ملڪيتن ۽ دستاويزن جي چوري ڪئي وغيره. سرڪار اهڙا ٻه هزار ڪن ڪيس جهليا. جن مان صرف چئن ڄڻن کي ڦاسيءَ جون سزائون ڏنيون ويئون، باقي ڪن کي جيل ۽ ڏنڊ جون سزائون ڏنيون ويئون نه ڪن کي پڇتاءُ ڪرڻ ڪري ڇڏيو ويو. سرڪار اهڙن پڇتاءُ ڪندڙ شخص يا فرمن سان ڪابه دشمني نه رکي، بلڪ انهنکي باقاعدي آرڊر ڏيندي رهي ۽ جي ڪنهن قرض وغيره جي مدد جي گهرج هئي ته اها به ڏني وئي. جن آفيسرن عام جنتا سان نوڪرشاهي

مولن ۾ هلت هلي، تنکي وڏن عهدن تان لاٿو ويو ۽ انهن جي عيوض ايماندار هڏڏوڪي آفيسرن کي وڏا عهدا ڏنا ويا. آسٽريليا جو ليکڪ **مسٽر برچيٽ** پنهنجي ڪتاب ۾ ميشرس بٽرفيلڊ ۽ سوايرس جهازن جي ڪمپنيءَ جي مئنيجر جو بيان درج ڪيو آهي جنهن ۾ ڄاڻايل آهي ته ”اڳين ڏينهن ۾ جڏهن اسانجا جهاز شنگهائي يا ٽئنٽسن ۾ ايندا هئا ته اسانکي اٽڪل ٣٠ آفيسرن کي راضي ڪرڻو پوندو هو. انهن ۾ بندر جي وڏي آفيسر کان وٺي مقدمن تائين، سڀني کي رشوت ڏيڻي پوندي هئي. اِن هوندي به اسانجو اٽڪل اڌ سامان چوري ٿي ويندو هو. ليڪن هاڻي صرف هڪ آفيسر اسانجي جهاز تي ايندو آهي ۽ ڪنهن کي به راضي ڪرڻو نه پوندو آهي ۽ نه ڪا رشوت ڏيڻي پوندي آهي. نڪو ڪو مال لڳائڻو پوندو آهي. جيتري قدر اسانجو تعلق آهي، ڪميونسٽن، رشوتخوري ۽ ڀرشٽاچار ختم ڪري ڇڏيو آهي.“

اهڙي طرح عوامي حڪومت، ملڪ جي خانگي توڙي سرڪاري جيون کي رشوتخوري، ڀرشٽاچار وغيره سماجي برائين کان آجو ڪيو. سماجي خرابين کي ختم ڪرڻ ڪري چيني عوام جو اخلاقي درجو ايترو ته بلند ٿيو آهي جو مشهور پارٽي مزدور اڳوان **مسٽر يوسف** لکيو، ”اتي مولکي ڪڏهن ڪلف لڳائڻ جي ضرورت نه ٿي. ٽئڪسي ۾ يا ٻين هنڌ ڪا شيءِ ڀلجي ٿي ويس ته هوٽل ۾ واپس ٿي ملي.““

سزا جو سرشتو

نئين چين جي انصاف جي باري ۾ اهو غلط ويچار ڪيو ويندو آهي ته اُلي ڏوهارين کي ماڻهن جي مجموعي ۾ پيهاري موت جي سزا ڏيڻ جو فيصلو ڪيو ويندو آهي. حقيقت ۾ اُلي جيترو گنهگارن جي سڌاري تي زور ڏنو ويندو آهي اوترو سزا تي نه ڏنو ويندو آهي. انڪري جيڪي نئين سرڪار خلاف لڙيا هئا تنکي وفاداريءَ اقرار ڪرڻ تي معاف ڪيو ويو آهي.

اُتي انصاف کي سولو، سستو ۽ تکڙو ڪرڻ لاءِ عدالتن ۾ انقلابي تبديليون ڪيون ويئون آهن. يونانيءَ رومن قانونن جو نقل ڪرڻ بدران پنهنجا

سولو ۽ سستو انصاف

قانون ناهيا ويا آهن - زنده قانون جي زنده انسانن جي ترقيءَ سان گڏ ترقي ڪندا آهن. اڳي اُتي لکيل قانونن جا وڏا ڪتاب هوندا هئا، ليڪن اڄ اُنهن جي بدلي (١) عام جو پروگرام (٢) زمين جي سڌارن جو قانون (٣) ٽريڊ يونين قانون (٤) شاديءَ جو قانون ۽ ٻيا عوامي سرڪار طرفان ناهيل ٿورا نيا قانون آهن، جي سولا ۽ سڌا آهن.

هر هڪ ديواني چاهي فوجداري ڪيس ڪلي ڪورٽ ۾ هلدو ويندو آهي، جنهي ڪوبه ڪوڙو رعب يا دٻدٻي جو ماحول نه هوندو آهي، پر گهرو وايومنڊل هوندو آهي.

عام جنتا کي اُتي حاضر رهڻ جو هرڪو حق آهي. ڪي به ماڻهو هلندڙ ڪيس جي باري ۾ ڪورٽ جي موڪل سان ڪا به ثابتي يا راءِ پيش ڪري سگهن ٿا ۽ جي ڪورٽ جي راءِ اُنهن جي خلاف هوندي آهي ته اها پنهنجو طرف عام ماڻهن کي سمجهائيندي آهي. سرڪار جتي ڪٿي خاص آفيسون کوليون آهن جن معرفت عام جنتا ۾ قانوني ڳالهين جي بوجهه وڌي وڃيٿي.

ڊاڪٽر ڪمارپا لکيٿو، "چين ۾ اسين هڪ عوامي عدالت ۾ وياسين جتي مقدمي جو تکڙو اُڪلاءُ ڪيو پئي ويو. اُتي هڪ جج، اسسٽنٽ جج ۽ جوري (هڪ زال ۽ مرد) ويٺا هئا. اُنوقت جيڪو ڪيس هلي رهيو هو، سو هڪ شادي شده پيڙيل عورت جو هو جنهن آپگهات ڪيو هو. اُن ۾ سس کي ١٥ سال، ڏير کي ١٠ سال ۽ ۽ سهري کي ٢ سال سزا ملي، پر هو پئرول تي آزاد رهيو. عام جنتا جي ڪن عيوضين چيو ته فتوي ۽ سزا نيڪ آهي پر هڪ استريءَ اُتي چيو ته سزا نرم آهي ۽ سس کي موت جي سزا ملڻ کپي. اهڙي آهي اجوکي چيني لوڪشاهي."

نئين چين ۾ ڪير به پنهنجي ذميواري تي ڪنهن به وڏي ۾ وڏي آفيسر خلاف شڪايت چيف جسٽس وٽ موڪلي سگهي ٿو ۽ اُنجي شڪايت جو اُنکي خاطر خواه جواب ڏنو ويندو. ڪنهن به شڪايت لاءِ ڪورٽ في نه ڏيڻي پوندي آهي. درخواست ڪنهن به ڪاغذ تي پنهنجي

هٿ سان ڪري سگهبي آهي. اُن پڙهيل جي حالت ۾
عدالت جو ڪلارڪ هنڪي درخواست لکي ڏيندو آهي
۽ ڪاغذ به پنهنجو ڏيندو آهي. انصاف ايترو ته لڪڙو
آهي جو انڪل ٤٠سيڪڙو ڪيسن جو اُڪلاءُ اُن ڏينهن ئي
ڪيو ويندو آهي.

اُتي وڪيلن جو سرشتو ختم ڪيو ويو آهي، ڇو ته
سرڪار محسوس ڪيو آهي ته اُهي فريادي يا جوابدار کي
مدد ڪرڻ بدران اجائي مقدمي بازي وڌائين ٿا. اُهين
وڪيلن مان ڪنهن کي بيو روزگار ڏنو ويو ته ڪنهن کي جج ۽
ڪنهن کي "جنتا جي حقن جو رکپال" مقرر ڪيو ويو آهي،
جنهن کي سرڪار مان ماهوار پگهار ملندو آهي. ڏکين ۽ منجهيل
مقدمن ۾ ڪورٽ هنن جي مدد وٺندي آهي. ڪن خاص
ڪيسن ۾ جوريءَ کي به گهرايو ويندو آهي. پر اُنهن کي
پگهار نه ملندو آهي. اُنهن جي رائي کي مان ڏنو ويندو آهي.

نئين چين جا جج گهڻا ته قانون جي ڊگري پاس ڪيل
هوندا آهن. پر ڪي، اُنهن انقلابين مان هوندا آهن، جن
۳۰ سال ڪم ڪيو هوندو آهي. هرهڪ لاءِ ٦ کان ۱۲
مهنن تائين سکيا جو ڪورس آهي. هو ڪورٽ ۾ اجائي
ٺاٺ ٻاٺ سان نه ايندا آهن. هنن جي پوشاڪ سڌن
ڪلارڪن جهڙي ٿيندي آهي. جج ۽ عدالتي ڪلارڪن
۽ سپاهين جي پگهار ۾ گهڻو فرق نه ٿيندو آهي.

اُتي ٽن قسمن جون ڪورٽون آهن ۽ سڀني ۾ سڀني
ڪالوني پيپلس ڪورٽ آهي، جا پارٽي جي هلم

ڪورٽ سان مشابهت رکي ٿي. اُنجي مٿان پرانتڪ ڪورٽ آهي جا اسانجي هاءِ ڪورٽ سان مشابهت رکي ٿي. سڀني کان مٿي سپريم پيپلس ڪورٽ آهي جا پيڪنگ ۾ آهي. پر اُنجون شاخون ٻين انتظامي ايراضين ۾ پڻ آهن. فوجداري ۽ ديواني ڪيسن لاءِ جدا ڪورٽون ناهن، پر هر هڪ ۾ اُنهن لاءِ ٻه ڪاتا ٿيندا آهن. اُنيجي اپيل جو نمونو نئون آهي. جيڪڏهن ڪو ٻه مقدمو هارائي ته هو ڪنهن ٻي ڪورٽ ۾ اپيل ڪري سگهي ٿو. هو ضلع يا پرانتڪ ڪورٽ کي ڇڏي سڌو سپريم ڪورٽ ۾ وڃي سگهي ٿو. اُتي نظربندي جا ڪي به ڪارا قانون ناهن. ڪنهن کي به بنا مقدمي هلائڻ جي جيل ۾ نٿو رکي سگهجي.

جيلن جا مالڪ

لئين چين ۾ سزا ڏيڻ جو مقصد اهو آهي ته قيديءَ کي سڌارجي، جئن هو پنگت جو ڪارائتو ڀاتي ٿئي. اُتي جا جيل سرمايدار ملڪن وانگر "وير وٺڻ جا گهر" ناهن، اِلڪريئي قيدين کي گهڻي ۾ گهڻي آزادي مليل آهي. هنن کي الڳ ڪوٺيءَ ۾ بند نه ڪيو ويندو آهي. پر وڏن هوادار روشن ڪمرن ۾ گڏ رکيو ويندو آهي، جنجي دروازن کي ڪلف لڳل نه هوندا آهن. هٿڪڙيون يا ٻيڙيون نه لڳل هونديون اٿن. پنهنجي پوشاڪ پائين. پاڻ جيڪو چاهين سو رڌي کائين. هنن کي پنهنجا سڪول، ٿيٽر، ڪنسرٽ هالون، سئنيمائون، اخبارون، اسٽور وغيره آهن. هنن کي پنهنجا

ڪارخانا آهن جنهن مان خرچ لاهي ڪانپوءِ جيڪا بچت ٿيندي آهي سان پاڻ ۾ ورهائيندا آهن.

هر ڪو قيدي ٨ ڪلاڪ ڪم ڪندو آهي. ڪم ڪانپوءِ هنڪي جيل جي باغيچي، لئبرري، ٿئيٽر وغيره ۾ گهمڻ جي آزادي آهي. زالن مردن جي گڏ گهمڻ تي ڪو به اعتراض ناهي. جيڪڏهن ڪو به قيدي ڪجهه وقت مائٽن وٽ وڃڻ چاهي ته اُنکي موڪل ڏني ويندي آهي. مائٽ به هڪ ٻه رات هنن وٽ رهي سگهندا آهن. هڪ ٻئي ۾ جي تڪرار ٿيڻ ته ميٽنگ ڪوٺائي پاڻ فيصلا ڪندا آهن. مطلب ته قيدي جيلن جا خود مالڪ آهن، جنکي جيل جي ڪاروبار ۾ خودمختيار حڪومت آهي. قيدين سان اهڙي فرشته سيرت ورتاءَ چيني حڪومت جي دشمن کي به دوست بڻائي ڇڏيو آهي.

چين جو قومي ترانو

اُٿو ٺوهالڪي جي غلام ٿيڻ کان انڪار آ،
اسانجي خون ماس مان نئين ديوار تيار آ.
هي چيني قوم لاءِ اچ وڏو ڪٺن ته وقت آ،
هر آدميءَ جي ڪنٺ مان هي ئي صدا بلند آ.
"اُٿو جاڳو ...... اُٿو ......"
ڪروڙ باشندن جا جذبا، شعله جئن ڀڙڪي اُٿن،
۽ دشمن جي آگ جو مقابلو ڪندا هلن.
اُٿو اُٿو، قدم قدم وڌائيندا هليا هلو،
اُٿو، هلو، وڌو......

استرين جي آزادي

صدين لاءِ چيني استرين کي سيکاريو ويو هو ته هنن جو پيارو ڪٽنب جي شيوا ۽ مهتا ۾ ئي سمايل آهي. پهرين پيءُ، پوءِ پتي ۽ پوءِ پٽ جي فرمان جي بجاوري ڪرڻ ئي هنن لاءِ سڀ ڪجهه هو.

جمڻ کان مرڻ تائين هنن کي غلام سمجهي مورين گجرن وانگر وڪيو ويندو هو. ننڍي هوندي کان ئي هنن جا

غلام زندگي

پير ٻڌا ويندا هئا ۽ ايتري قدر جو ڪيترن جون پيرن جون هڏيون به ڀڄي پونديون هيون. ۽ اهڙين کي وڌيڪ پسند ڪيو ويندو هو. جنهن جا پير ٻڌل نه هجن تنهن کي مڙس نه ملن. ننڍي هوندي شادي ڪرائڻ جو رواج تمام عام جام هو. ڪيترين شادي ڪرڻ کان اڳ ۾ وڌوائون بڻجي پونديون هيون. استرين کي عيش پرستيءَ جو رانديڪو يا ٻارن ڄڻڻ جي مشين سمجهي خريد ڪيو ويندو هو ۽ ڪم لٿي کان پوءِ ڪڏي ڦٽو ڪيو ويندو هو، جن جو داد نه فرياد هو. پنهنجن مڙسن، سسن ۽ سهرن جي مار سهڻ هنن لاءِ روزاني ڪرت هئي. چون چران ڪرڻ جو حق نه هو. صرف سس بڻجڻ لاءِ ٻهون ڏينهن ڳڻينديون هيون. مڙس جي ڪمائي مالڪن حوالي هئي ۽ ڪنهن ملڪيت جو ڪو به حق نه هو.

هو بي علميءَ جي ڪري ڀرمن ۽ وهمن ۾ ڦاٿل رهنديون هيون. گهريلو نيون زالون پنهنجن مردن کي ٻار ڄمڻ جي مهل ٻه نه ٻڌائينديون هيون. اهڙن وقتن تي هو ٻالڪي اڪائي ڇڏينديون هيون ۽ ٻار ٿيڻ بعد پنهنجي ناڙ به پاڻ پنهنجن ڏندن سان ڪپينديون هيون.

عوامي حڪومت قائم ٿيڻ تي جهونيون ڪهنيون رسمون ۽ رواج، ڏيتي ليتيءَ جو مرض، وڌوا شادي وغيره مثلاً آزاديءَ جي شاهي سيلاب ۾ لڙهي ويا. اتهاس ۾ پهريون ئي دفعو چيني استرين کي مردن جي برابريءَ جا حق مليا ۽ انهنکي استعمال ڪرڻ لاءِ مڪمل وجهه ميسر ٿيا. چين جي نئين رٿيل پروگرام ۾ استرين کي سياسي، آرٿڪ، تهذيبي، تعليم ۽ سماجي زندگيءَ ۾ برابريءَ جا حق ڏنا ويا آهن. پورهيت زالن جي تندرستي ۽ سلامتيءَ لاءِ خاص بندوبست رٿيا ويا آهن.

آزادي ۽ برابري

چيني استرين جي آزادي ڪا اڳ مان ڪانه ڪري پر هنن اها پنهنجي همت ۽ طاقت سان لڙي حاصل ڪئي. هنن ملڪ جي ڳالهين ۾ سرگرم ڀرو ورتي چيانگ جهڙن دشمن جو بهادريءَ سان مقابلو ڪيو. جنهنڪري ڪيتريون گولين سان شهيد ٿيون، ڪيتريون جيلن ۾ سڙنديون رهيون ۽ ڪيتريون زير زمين ڪم ڪندي پلڪنديون رهيون. هنن سياسي سرگرمين سان ٻالڪي مردن جهڙو ئي قابل سياستدان ثابت ڪيو.

اڄ چين ۾ وائيس پريزيڊنٽ جو عهدو هڪ استري (سر ڳواسي سن يت سين جي استري) کي عطا ٿيل آهي. هي عهدو دنيا جي شايد ڪنهن استريءَ ماڻيو هوندو. عوامي سرڪار جي ڪائونسل ۾ ٣ استريون آهن ۽ ٦٠ حڪومت جي مکيه عهدن تي آهن: جهڙوڪ ڪميشن جو ميمبر، وزير ۽ نائب وزير وغيره. عوامي صلاحڪار ڪائونسل جنهنکي نئين سرڪار ناهڻ جي اختياري مليل آهي، تنهنءَ ٦٩ استريون آهن پر پارٽي پارليامينٽ ۾ ١٠! استريون به ميمبر ناهن.

نه صرف مرڪزي سرڪار ۾ بلڪ پرانتن، شهرن ۽ ڳوٺن جي انتظام ۾ پڻ استرين کي وڏا عهدا مليل آهن. ڪن هنڌ مڪاني سرڪار جون واڳون به استرين جي هٿن ۾ آهن. اڄ هو وڏا وڏا ڪارخانا سنڀالين ٿيون، ٽرئڪٽر ۽ ٽرينون هلائين ٿيون. هننکي پنهنجي مرڪزي جماعت آهي جنهنجو نالو "اکل چين لوڪوادي استري سنگهه" آهي، جنهنجون ڪروڙين استريون ميمبر آهن. هن جماعت پڻ استرين جي سڌاري ۽ واڌاري لاءِ سخت ڪوشش ورتي آهي.

پنهنجي ڪمائي نه هئڻ ڪري اڳم استريءَ کي سولائيءَ سان غلام ڪري رکيو ويو هو. پر اڄ چين ۾ هر ڪنهن استري لاءِ پورهيو موجود آهي جنهنلاءِ هننکي اوترو اجورو ملي ٿو، جيترو مردن کي. هو پورهيو ڪري ڪمائڻ ۾ پنهنجو شان ٿيون سمجهن. مردن وانگر ڪيڙڻ لاءِ زمين پڻ مليل

ترأكتر هلا أيندر استري

ن. ٥٠ ۽ ٧٠ سيڪڙو جي وچ ۾ استريون ڪيتيءَ جي
ڪم ۾ رڌل آهن. اُج ڪارخانن ۾ ڪم ڪندڙ استرين جو
نداد ١٠ لک ٿيندو. جن مان ٧٠٠٠ ڪن مئنيجر آهن.

أني ”شادي جي قانون“ پٽي - پٽني وهنوار ۾ هڪ
اهي انقلاب آندو آهي. قانون موجب گهٽيون ڙالون رکڻ

شاديءَ جو مسئلو

ويشاپٽي، بنا مرضي شادي ڪرائڻ، ويڄڻ
مائٽن ۾ شادي ڪرائڻ، ننڍي عمر ۾ شادي
ڪرڻ جي رواج تي بندش آهي ۽ پر طلاق
جي آزادي آهي. اِنڪري جنکي ڪلهه مورين پڳڙن تي
وڪيو ٿي ويو سي اڄ پنهنجي پسنديءَ مطابق شادي
ڪري رهيون آهن. اڳ ۾ چيني استريون پارتي استرين
وانگر صرف ناٽي واري گهوٽ جي تلاش ۾ ڦرنديون
هيون مگر اڄ اُن واپاري منورتي، مرد جي زيردست
رهڻ جي غلام منورتي ۾ زبردست ڦيرو آيو آهي. اڄ
جي شادي پيار ۽ برابريءَ جي متي تي ڪئي وڃي ٿي.
مها ڪوشل ڪانگريس ڪاميٽيءَ جو پريزيڊنٽ
سيٺ گووند داس، جو چين مان ٿي آيو آهي، ٽائيمس
آف انڊيا کي ملاقات ۾ چيو، ”مون چين ۾ استرين ۽
ردن جي، جا برابري ڏٺي، تنهن هندو ڪوڊ بل جي باري
ر قائم ڪيل منهنجي رايي ۾ تبديل آڻي ڇڏي.“

اڄ أني سسن ۽ مڙسن طرفان ڙالن جي سرگرمين ۾
بيواجبي دست اندازي نه ٿيڻ ڪري ڪٽنبن ۾ ناسازي
گهٽجندي وڃي ٿي اِنڪري گڏيل ڪٽنب وڌن پيا.

اقليتن جو مسئلو

چين ۾ ٦٠ کان به وڌيڪ جاتيون (Nationailties) رهن ٿيون. اُنهن اٽڪل ٩٠ سيڪڙو آدم هن (Han) قوم جو آهي، باقي تورانئي ڌارين جاتين (اقليتن) جو آدم اٽڪل ٥ ڪروڙ آهي.

سياسي ۽ آرٿڪ آزادي

آزاديءَ کان اڳ جدا جدا جاتين جا ناتا حسد ۽ بغض سان ڀريل هوندا هئا، ڇو ته اُنهن مان ڪي فاتح ته ڪي غلام هيون. ليڪن اڄ "عام پروگرام" موجب "سڀني جاتين کي برابريءَ جا حق آهن. هر ڪنهن اقليت کي پنهنجي ٻولي وڌائڻ ۽ ريتين رسمن ۽ روايتن کي قائم رکڻ يا سڌارڻ جو پورو حق آهي. جتي به هنن جي گهاٽائي آهي اُتي پنهنجو مڪاني خودمختيار راڄ اٿن." ١٣٠ ننڍيون قومي خودمختيار حڪومتون ڪڙيون ٿيل آهن. هر ڪا اقليت پنهنجا سرڪاري عملدار پاڻ مان چونڊيندي آهي. لکپڙه به پنهنجي ٻوليءَ ۾ هلائيندي آهي.

راڄنيتي زندگيءَ سان گڏ اقليتن جي آرٿڪ زندگي ۾ زبردست سڌارو ٿيو آهي. پٺتي پيل هئڻ ڪري اهي نه صرف پنهنجي زندگيءَ جون ضرورتون پيدا نه ڪري سگهنديون هيون، پر جيڪا به پوکي ڪنديون هيون يا پورهيو ڪنديون هيون، ان جو پورو اُجورو ڪونه ملندو هون. اڳم چراگاهي جي ڌنار کي جهنتري ڀاسر جي

بدلي ڪپڙو ملندو هو، تنهنڪان اڄ اهو ١٥ حصا وڌيڪ ٿو ملي. اڄ سرڪار نقصان سهي به هنن کي زندگيءَ جون ضرورتون گهٽ اگهن تي ميسر ڪري ڏيئي رهي آهي.

ٻولين جي ترقي

اقليتن جي جهاليت دور ڪرڻ لاءِ، سرڪار اُنهن کي "چيني ڀاشا" ۾ نه، پر اُنهن جي پنهنجي ٻوليءَ ۾ تعليم ڏيڻ شروع ڪئي. جن کي پنهنجي لپي نه هئي يا پورا لفظ نه هئا يا سڌاري جي ضرورت هئي، اُنهن لاءِ مرڪزي سرڪار هڪ ڪوجنا ڪاميٽي کڙي ڪئي آهي. اڄ "لي ۽ ارد چونز" جاليون، جن کي پنهنجي لپي نه هئي، تن کي چيني لپي بدران پنهنجي نئين نموني جي لپي ڏني ويئي آهي. هتي سرڪار اسان سنڌين کي ڪو زمين جو ٽڪر ڏيئي پنهنجي ٻولي، تهذيب وغيره جي ترقيءَ لاءِ وجهه ميسر ڪرڻ بدران اسانجي لپيءَ ۽ ٻوليءَ پنيان ڪات ڪهاڙا کڻي ڪاهي پيئي آهي. چين ۾ اقليتن کي جنهن به وشيه جا ڪتاب کپن سي سندن ٻوليءَ ۾ ئي ميسر ڪري ڏنا وڃن ٿا. اندروني منگوليا ۾ جتي اڳ هڪ به پڙهيل نه هو، اُتي اڄ ٢٨٧٤ سڪول آهن جن ۾ ٤٤ لک ٻار پڙهندا آهن. ننگشا پرانت جي مسلم اقليت جي پرائيمري سڪولن جو انداز ٻيڻو ٿي ويو آهي ۽ شاگردن جو انداز ستوڻو ٿيو آهي. پيڪنگ ۾ مسلم شاگردن جو تعداد اڳي کان ٻيڻو ٿيو آهي. اڄ شاگرد تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ چاهه ۽ اُتساهه ڏيکارين ٿا ڇاڪاڻ ته هو جنهن ٻوليءَ ۾ سکيا وٺڻ چاهين

اُنھ اُھا کين ملي ٿي. اڳي ھنن مٿان زندگيءَ جي ھر ڪنھن پھلوءَ ۾ چيني ٻولي مڙھي ويندي ھئي، جڏھن اڄ اسان وٽ سرڪار ھندي ٻولي مڙھي رھي آھي.

نئين چيني سرڪار اقليتن جي تندرستي تي پڻ خاص ڌيان ڏنو آھي. اڳي ھنن ۾ ملبريا، پليگ، باد فرنگ وغيره بيماريون شاھي پيماني تي ڦھليل ھيون. ڪن جو ته ٨٠ سيڪڙو آدم بالڪل ۾ ئي مري ويندو ھو. ليڪن ھاڻ سرڪار جي صحت کاتي وچرندڙ بيمارين جي مقابلي لاءِ اقليتن جي ايراضين ۾ اَنت مرڪز کوليا آھن. پيا ٻــ ڪئين نئيا نئيا مرڪز ۽ ٢٦٠ دواخانا آھن. نتيجو بلڪل سنو نڪتو آھي. اڳــ ۾ منگوليا ۾ ھر سال ١٣ ھزار پليگ وگھي مـرندا ھئا ليڪن ١٩٥٠ ۾ صرف ٢٢ ڪيس ٿيا جن مان ٻه ١٧ مئا!

توراڻي وارين جاتين جي مڪمل ترقي لاءِ چيني سرڪار اھو محسوس ڪيو آھي ته ھننجي مڪاني خود حڪومت جا ڪرمچاري اُنھن مان ئـي ھجن. ھيلتائين انڪل لک جڻن کي انتظام ھلائڻ جي سکيا ڏني ويئي آھي. سنڪيانگ پرانت جي سرڪاري ڪرمچارين جـو ٨٠ سيڪڙو حصو مڪاني ماڻھن جو آھي.

نئين چين ۾ اقليتن کي مذھب جي کلي آزادي آھي، جنھنجي ساک پريندي **پاڪستان جو مشھور اديب مسٽر ابراھيم جليس** لکيو، "جڏھن مان چين ڏـي ويس تڏھن منھنجي ڪن دوستن ۽ عزيزن مولڪي مھفي

طرح چيو ته اُتي جاچ ڪري ڏسبو ته چيني مسلمانن کي
مذهب جي ڪلي آزادي آهي يا نه. مان اُتي پاڪستاني
ايلچي خاني جي ٻن ڄڻن سان گڏجي

مذهبي آزادي

مسلمانن جي حالت جي جاچ ڪرڻ
نڪتس. اسين هڪ واچن، ڪئميرا وغيره جي دڪان تي
وياسين جتي هڪ پيرسن ۽ نوجوان ويٺو هو. هنن "سلام
عليڪم" سان اسانکي ڪيڪاريو. شروعاتي واقفيت بعد
پيرسن عبادت لاءِ ويو. مون نوجوان کان پڇيو، "ٻڌو اٿم
ته نئين حڪومت ۾ چيني مسلمان بدتر زندگي گهاري
رهيا آهن. اسانجي ملڪ ۾ ته اها ڳالهه مشهور آهي ته
چيني ڪميونسٽن زندگيءَ جي هر پهلوءَ ۾ مسلمانن جو
بهشڪار ڪيو آهي. اهو ڪيتري قدر سچ آهي؟"

هن وراڻيو، "چيني مسلمانن بابت جيڪا توکي خبر
آهي سا غلط آهي. حقيقت ۾ چيني تواريخ ۾ پهريون
دفعو اسين مسلمان، صدين جي غلامي، نفرت ۽ سماجي
بهشڪار کان آزاد ٿيا آهيون. ڪومنتانگ جي ڏينهن ۾
اسين سوئرن وانگر ڌڪاريا ويندا هئاسين، ليڪن اڄ
اسين غير مسلم چينين جهڙا نگرواسي آهيون. اسان کي
بندگيءَ جي آزادي آهي."

مسٽر جليس وڌيڪ لکيتو، "مونکي مڪدين جي
"چنگشو مسجد" جي امام - حضرت چمو ته نئين سرڪار
سيني مسجدن ۽ مذهبي مڪتبن کي ڍل کان آجو
ڪيو آهي."

صحت ۽ صفائي

جهوني چين جي حالت صحت جي لحاظ کان ڀارت کان بهتر نہ هئي. سرڪاري انگن مطابق اسانوٽ هر سال مليريا وگهي ١٠ لک ۽ سلهہ وگهي ٧ لک مرندا آهن. اُن ڪانسواءِ لکين اُنهن ۽ ٻين بيمارين ۾ مبتلا رهندا آهن. هزار ٻارن پنيان ٢٤٥ ٻار مرندا آهن. ۽ هتي دوا درمل جو ڪهڙو انتظام آهي؟ ٢٤٠٠٠ شهرين ۽ ٥٠٠٠٠ ڳوٺاڻن لاءِ هڪ هڪ اسپتال آهي، ٦ ١/٤ هزارن لاءِ هڪ ڊاڪٽر، ٤٣ هزارن لاءِ هڪ نرس ۽ ٦٠ هزار ڳريوتين زالن لاءِ هڪ دائي آهي. جهوني چين ۾ پڻ هر سال سلهہ، وڏي ماتا، پليگ، ڪالرا، مدي جي تپ ۽ سوري جهڙن مرض جو شڪار ٿيل لکين انسانن لاءِ ٿالي ماتر ڊاڪٽري بندوبست هو. اُليجي سنڪيانگ پرانت، جو فرانس کان ٻہ ڀيڻو آهي، لاءِ ڪل ١٥ ڊاڪٽر هئا. صفائيءَ جي لحاظ کان ڏسبو تہ اصل ڳالهہ ڪرڻ جي نہ آهي. آزاد ٿيڻ وقت ٽنگشان شهر ۾ ٢٠ سالن جو ڪچرو ڪٺو ڪيو ويو هو. ٻين شهرن جي حالت اُن کان نياري نہ هئي.

لٿين چيني حڪومت هڪ ئي مهني اندر هن مسئلي تي قبضو ڪيو ۽ تپ ۽ بيمارين خلاف زبردست جدوجهد شروع ڪئي. صحت جي انتظام ڪي وري لٿين سو سڌاريو ويو. اڄ اُتي هر ڪمهن، ٻارڳڻي، ضلع ۽ شهر ۾ صحت جا

كاٺا كوليا ويا آهن. اڪثر هر ڪنهن ڳوٺ ۾ دوا درمل جو بندوبست آهي. ٺهيجو اهو لکنو جو ١٩٥٠ ۾ اٽڪل

صحت سڌار ڪم

٤ ڪروڙ ماڻهو ٻوڏ وارين ايراضين ۾ رهندي به وچرندڙ مرض جو شڪار نه ٿيا ڇو ته وقت سر سرڪار هنن کي دوائن وغيره جي هر ڪا مدد موڪلي. اُتر چين ۾ جتي هر سال پليگ جا ٣٠٠٠٠ ڪيس ٿيندا هئا اُتي اڄ پليگ جو نالو نيشان ڪونهي. ڇهن سالن کان مليريا ۽ ڪالرا جو هڪ ڪيس به نه ٿيو آهي. ستر سيڪڙو آدم کي ماتا - ررو ڏي ٽڪا ڏنا ويا آهن. هيلٿائين اٽڪل ١٨ هزار ويم گهر كوليا ويا آهن. ١½ لک جهونين دائين کي وري نئين سر سکيا ڏني وئي آهي ۽ هاڻ هر هڪ ڳوٺ ۾ هڪ سکيا ورتل ماڊرن نرس آهي. ٽن سالن ۾ پبلڪ اسپتالن جو انداز ٢٧٥ سيڪڙو وڌيو.

نين رٿن مطابق چين ۾ ١٩٥٥ جي آخر تائين گهٽ ۾ گهٽ ٣٠ هزار هيلٿ آفيسر ۽ ڊاڪٽر، ٨٥ هزار وچولي گريڊ جا ڊاڪٽر، نرسون ۽ ١٢ لک پبلڪ هيلٿ ڪم ڪندڙ هوندا، ليڪن پارٽ ۾ پنج سالي يوجنا پوري ٿيڻ بعد ١٩٥٥ ۾ ٧٧٨٢ ڊاڪٽر، ١٠ هزار نرسون ۽ ٦٩٣٢ سکيا ورتل دايون هونديون.

نئين چين ۾ بيمارين کي ڀڄو ڏيڻ ۽ جنتا کي صحتمند ڪرڻ ۾ صفائي هڪ مکيه ڀاڱو ادا ڪيو آهي. ان باري ۾ ڊاڪٽر ڪماريا لکيو، "اُتي هڪ دفعي جڏهن اسين

"پيپلس پبلڪ سومنگ باٿ" ڏسڻ وڃي رهيا هئاسين تہ اسان مان هڪڙو پٺتي رهجي ويو ۽ بوٽن طرف وڃڻ لڳو.

صفائي

هڪ چيني گائيڊ مونکان پڇيو تہ هو ڇو پٺتي رهجي ويو آهي. مون ڀڪيل گفتي ۾ چيو تہ ٽائليٽ جي تلاش ۾ هوندو! گائيڊ يڪدم هنکي ٽائليٽ روم ۾ وٺي وڃڻ لاءِ ڊوڙيو، پر اسانجي دوست چيس، "تڪليف نہ وٺو، مان هن ٻوٽي پٺيان ئي ڪم لاهي ڇڏيندس." گائيڊ وراڻيس، "مهرباني ڪري ائين نہ ڪجو. نئين چين ۾ اسين اهڙين ڳالهين جي اجازت نہ ڏيندا آهيون."

اڄ اُتي رستا، گهٽيون، پارڪ وغيره صاف ڏسڻ ۾ ايندا. دڪانن، مارڪيٽن وغيره ۾ مشڪل ڪا مک ڏسڻ ۾ ايندي. پوليس وارن، حجامن، گهوڙيـن وغيره جـي نڪن تـي ڊاڪٽرن وانـگر پٽيون ٻڌل هونديـون آهن. گهٽين جـي صفائيءَ لاءِ جدا جدا گهرن جون ڪاميٽيون ٺهيل آهن. ڏينهن ۾ ٻہ دفعا ڪچرو ڪڍڻ لاءِ گاڏي اچي هر هڪ گهٽيءَ وٽ بيهي گهنٽي وڄائيندي آهي ۽ پوءِ اُن ڪاميٽي جو هڪ ماڻهو ڪچري جو ڏول کڻي وڃي وجهندو آهي. ساري چين ۾ هاڻي نلن رستي پاڻي ملندو آهي، جنهنڪري صفائي جـي لحاظ کـي وڏي هٿي ملي آهي.

تعليمي ترقي

اڳي چين ۾ هندستان وانگر تعليم صرف چند شخص جي ملڪيت هئي، جنهنجو ملڪ جي ضرورتن سان ڪو بہ تعلق نہ هو. اُنجو اهو مقصد هو تہ اُهي شاگرد پيدا ڪجن جي سامراجين ۽ سرمايدارن جا وفادار پٽو بڻجي، ڪمين ڙورن، هارين ۽ ٻي غريب جنتا کي غلام رکڻ ۾ مدد ڪن.

تعليمي نظام

ليڪن اڄ اُتي اُن تعليمي نظام کي بنيادي طرح بدلايو ويو آهي. هاڻي تعليم جو ٻئو مقصد اهو آهي تہ اها ٿورن ماڻهن کان ڪسي ساري جنتا تاءِ پهچائجي ۽ اُنکي پيداوار لاءِ ڪم آڻجي. اِنڪري ڪئين چين ۾ هارين، مزورن ۽ غريب جنتا ۾ وسيع پيماني تي ايباس جو دورو چالو آهي. اينتري قدر جو ڪنهن وقت شام جو استرين پرشن جا جوڙا هڪ ٻئي سان تعليمي ٽيوٽ ڪرڻ ۾ مشغول نظر ايندا. گويا سارو ملڪ هڪ شاهي سڪول بڻجي پيو آهي.

عوامي سرڪار تعليمي ترقي جي ڏس ۾ ۴ قدم کنيا. (١) هارين ۽ مزورن لاءِ "سياري جا سڪول" "واندڪائي جا سڪول" ۽ "ٿوري عرصي وارا سڪول" کوليا ويا، جنکي ٻين پرائمري ۽ سيڪنڊري سڪولن جهڙو درجو ڏنو ويو. (٢) ڪاليج ۾ داخل ٿيڻ لاءِ "مقرر ٿيل عمر" ۽ "خاص امتحان پاس ڪرڻ" وارن شرطن کي ختم ڪيو

ويو. (٣) سيني قسمن جا هنري سڪول ۽ (٤) راڄنيتي
سکيا لاءِ سڪول کوليا ويا.

ٽئين ڇهين ۾ ٣ ورهين کان ٧ ورهين تائين ٻال گهرن،

(نرسريز) ۽ ٻال مندرن ۾، ٧ کان ١٢ ورهين
تائين پرائمري سڪولن ۾، ١٢ کان ١٨ ورهين
تائين سيڪنڊري سڪولن ۾ ۽ ٢٣
ورهين تائين ڪاليجن ۾ تعليم ڏني ويندي آهي. ١٩٥٢
۾ ٤٦ لک ٻار ٻال گهرن ۽ ٻال مندرن ۾ داخل ٿيا.

چيانگ جي راڄ ۾ اٽڪل ٩٠ سيڪڙو آدم اڻ پڙهيل
هو. پر ١٩٥٢ ۾ سڪول پڙهندڙن جو ڪل تعداد ٥½ ڪروڙن

جهالت جو مقابلو

کان به وڌي ويو. جن مان ٤ ڪروڙ ٩٠
لک پرائمري، ٣٠ لک ٧٠ هزار سيڪنڊري
۽ ٢١٩٧٠٠ ڪاليجي شاگرد هئا. شاگردن
جو هي انداز چيانگ جي راڄ جي گهٽي ۾ گهٽي شاگردن
واري سال کان سراسري ١٨٠ سيڪڙو وڌيڪ هو.
اسانوٽ شاگردن جو ايڏو تعداد ١٩٥٥ ۾ پنج سالي يوجنا
پوري ٿيڻ بعد به نه ٿيندو!

اُني نه صرف ننڍي ٻهيءَ جي تعليم جو انتظام ڪيو
ويو آهي. هر بالغ جي بي علمي دور ڪرڻ لاءِ خاص
اُپاءَ ورتا ويا آهن. مزورن ۽ هارين لاءِ جدا سڪول کوليا
ويا آهن، جن ۾ هو پڙهڻي سهوليت ۽ والدڪاليءَ موجب
سکيا وٺندا آهن. ١٩٥٢ ۾ ٣٠ لک مزورن والدڪالي جي
سڪولن ۾ ۽ ٧½ ڪروڙ هارين سياري جي سڪولن ۾

ڳالھ ڪائي جي سڪولن ۾ تعليم پرائي. پارٽ ۾ نه صرف
هارين ۽ مزورن جي تعليم لاءِ پورو انتظام ناهي پر اُنهنجي
اولاد جي علم لاءِ بہ خاص ڪوشش ڪئي ورتي وڃي.
چين ۾ نہ هاڻي ٢٠ سيڪڙو ڪاليجي شاگرد، ٦٠ سيڪڙو
سيڪنڊري ۽ ٨٠ سيڪڙو پرائيمري سڪولن جا شاگرد
هارين ۽ مزورن جا ٻار ٿيندا آهن.

هڪ طرف پارٽ ۾ شاگردن جون فيون وڌايون پيئون
وڃن، ناپاس ٿيل شاگرن جو تعداد وڌندو ٿو وڃي،
اسڪول بند ڪيا پيا وڃن ۽ ماستر بہ ڪہ ۾ پاھ ٿي رهيا آهن،
ٻئي طرف چين ۾ شاهوڪارن جي ٻارن ڪانسواءِ ٻين سڀني
لاءِ مفت تعليم آهي. سرڪار هرسال لکين شاگردن کي
ڪتابن، ڪاپين ۽ ڪاڏي جو خرچ ڏيندي آهي. اُتي
سڀني شاگردن کي پاس ڪيو وڃي ٿو. نوان سڪول،
ڪاليج ۽ يونيورسٽيون کلي رهيون آهن. ١٩٥٢ ۾ اُتي جي
پرائيمري ماسترن جو ٣٧½ سيڪڙو، سيڪنڊري ماسترن
جو ٢٥½ سيڪڙو ۽ پروفيسرن جو ١٨½ سيڪڙو پگهار
وڌيو. اُتي گهڻن سڪولن ۾ڇوڪرا ڇوڪريون گڏ پڙهندا
آهن. هرهڪ سڪول کي پنهنجي اخبار، ناٽڪ هال
وغيره آهن.

چين ۾ اڄ ڪلهه استادن ۽ شاگردن جا ناتا تمام سنا
آهن. ڪمزور شاگردن کي اڻ لائق سمجهي ڌڪيا ڪيو
نہ ويندو آهي. انهن جي خاص مدد ڪئي ويندي
آهي. تيزفهم شاگردن، راڳ، وڳهان، ڪلا وغيره جي

خاص ڪَٽُن ڏيکاريندڙ شاگردن تي به خاص ڌيان ڏنو ويندو آهي. جن شاگردن تي گهرو جهيڳڙن جو اثر ٿيندو، تنکي ماستر ان اثر کان آزاد ڪرائڻ لاءِ هر ڪا مدد ڪري ٿا. مثلاً هڪ ڏهن سالن جو ٻالڪ لي سبين اکثر ڪلاس ۾ ننڊ ڪندو هو. هنجي ماستريائي هنجي گهر ويئي. ٻالڪ جي ماءُ ٻڌايس ته ”تي سگهي تو ته راتجو منهنجي ۽ منهنجي پتيءَ جي وچ ۾ ٿيندڙ جهيڳڙي سبب روز هنجي ننڊ ۾ خلل پوندو هجي.“ جهيڳڙي جو ڪارڻ اهو هو جو زال اڻپڙهيل هئڻ ڪري حساب پورو نه رکندي هئي. ماستريائيءَ رت ڏني ته لي سبين پنهنجي ماءُ کي لکڻ پڙهڻ سيکاري. رت ڪامياب ويئي ۽ ٻالڪ پوءِ ڪڏهن به ڪلاس ۾ ننڊ نه ڪئي.

ڪتابن لاءِ چاهه هوندي به چيني شاگرد صرف ڪتابي ڪيڙا ناهن. هنن کي بدني پورهئي لاءِ عزت آهي ۽ اهو ڪرڻ کان نه هٽڪندا آهن. ڪيترن ئي وقتن تي هزارين شاگردن سرڪار کي راندين جي ميدانن وغيره ٺاهڻ ۾ مدد ڪئي. انهن ڪيترائي دفعا پنهنجن سڪولن جي عمارتن جي صفائي ڪئي آهي. وراندن ۽ ميدانن ۾ گل، ٻوٽا، ڀاڄيون ۽ ڪاڏي جون ٻيون شيون پوکيون آهن. هو لشڪر جي سپاهين کي ساڙهڻ پنهنجي عملي تعليم جو حصو سمجهندا آهن.

تهذيبي زندگي

نئين چين جي عوامي سرڪار ٽن سالن جي عرصي جنتا جي ۾ نه صرف اٽي، لٽي ۽ اجهي جو مسئلو حل ڪيو پر انجي سڄي زندگيءَ ۾ تهذيب جي رنگيني ڀري آهي. ان ڪم لاءِ خاص تهذيبي وزارت برپا ٿيل آهي. اڄ ساري چين ۾ سوين تهذيبي محلات، ناٽڪ گهر، موسيقي گهر، سنيمائون، عجائب گهر، راندين جا گهر وغيره کوليا ويا آهن جتي ساري جنتا جي وندر ۽ سکيا جو پروگرام ٿيندو آهي. جنتا کي هنن تهذيبي سرگرمين لاءِ سڀ سهنج ۽ وجهه ميسر آهن. هن وقت اُتي ٢٤٣٦ ڪائونٽيز ۽ ٦٠٠٠ ضلعن ۾ تهذيبي مرڪز آهن. ٢٥٠ تهذيبي ٽوليون ۽ ٢٠ هزار ڪلبون ۽ واچناليه پڻ آهن.

ساهت ۽ ڪلا

جهوني چين ۾ ساهت ۽ ڪلا وغيره جو آنند صرف ١٠ سيڪڙو آدم مس ماڻي سگهندو هو. ساهتڪار ۽ ڪلاڪار به ان طبقي مان ٿي هئا جي ”فن برائي فن“ جي اصول تي هلندا هئا. ليڪن اڄ ساهت ڪلا وغيره جا خزانا جنتا جي ملڪيت آهن. ڪامريڊ مائوساهت ۽ ڪلا جي مسئلن جي چند چارٽ ڪندي هڪ هنڌ لکيو، ”جنتا جي زندگيءَ ۾ ساهت ۽ ڪلا جي ڪاڻ سمايل آهي جنهن مان ساهتڪار ۽ ڪلاڪار کي پنهنجي رچنا

لاءِ ڪجهه مال ملندو.“ ۽ اهڙا اڪثر فنڪار ڪامريڊ ماؤ جي صلاح جي پيروي ڪري رهيا آهن. جنهنجي رچنا ۾ عام جنتا جي بهتري جي جدوجهد جو چٽو ۽ چٽيل هوندو، سو ڪلاڪار پاڻ کي ويگاڻو پيو محسوس ڪندو ڇو ته اڄ جنتا رجعت پسند ادب ۽ فن کان منهن موڙي ڇڏيو آهي. ڀارت جو مشهور ڪلاڪار مقبول حسين لکيٿو، ”اُني ڪلاڪارن کي سماج جي بهتري ۽ ترقي جي ڪم ۾ رنڌايو ويو آهي. اڄ هنن کي ڀارتي ڪلاڪارن وانگر پنهنجي رچنائن لاءِ ڪو گراهڪ ڳنڀان ڏوڙڻو ٿو پوي ۽ نڪو ڪو بک مرڻو ٿو پوي.“ هيلتائين مارڪس، اينگلس، لينن ۽ اسٽالن جي ڪتابن جون ڇهه ڪروڙ ڪن ڪاپيون وڪاميون آهن. ١٩٥٢ ۾ ٦ هزار ڪتابن جون هڪ ١٠٠٠ ڪروڙ ڪاپيون ڇپيون.

ٿئيٽر ۽ سئنيما

چينې ٿئيٽر جا ڏاڍا شوقين آهن. چيتوٽيڪ جهولي نظام ۾ ٿئيٽر جنتا ۾ ڏاڍو لوڪ پسند هو ته به ان ۾ ڪم ڪندڙن جي حالت تمام بري هئي اداڪار، راڳيندڙ ۽ ترتڪار موچين، حجامن ۽ ويشيائن وانگر اڇوت سمجهيا ويندا هئا. جنڪي سيڪرانت شامل ٿيندا هئا انهنکي ظابطي ۾ رکڻ لاءِ ماريو ويندو هو ۽ سکيا پوري ڪري هنکي ڪيترن سالن تاءِ پنهنجن استادن کي ڪمائي ڏيڻي پوندي هئي.

ليڪن اڄ نه صرف ٿئيٽر کي سڌاريو ويو آهي پر ان

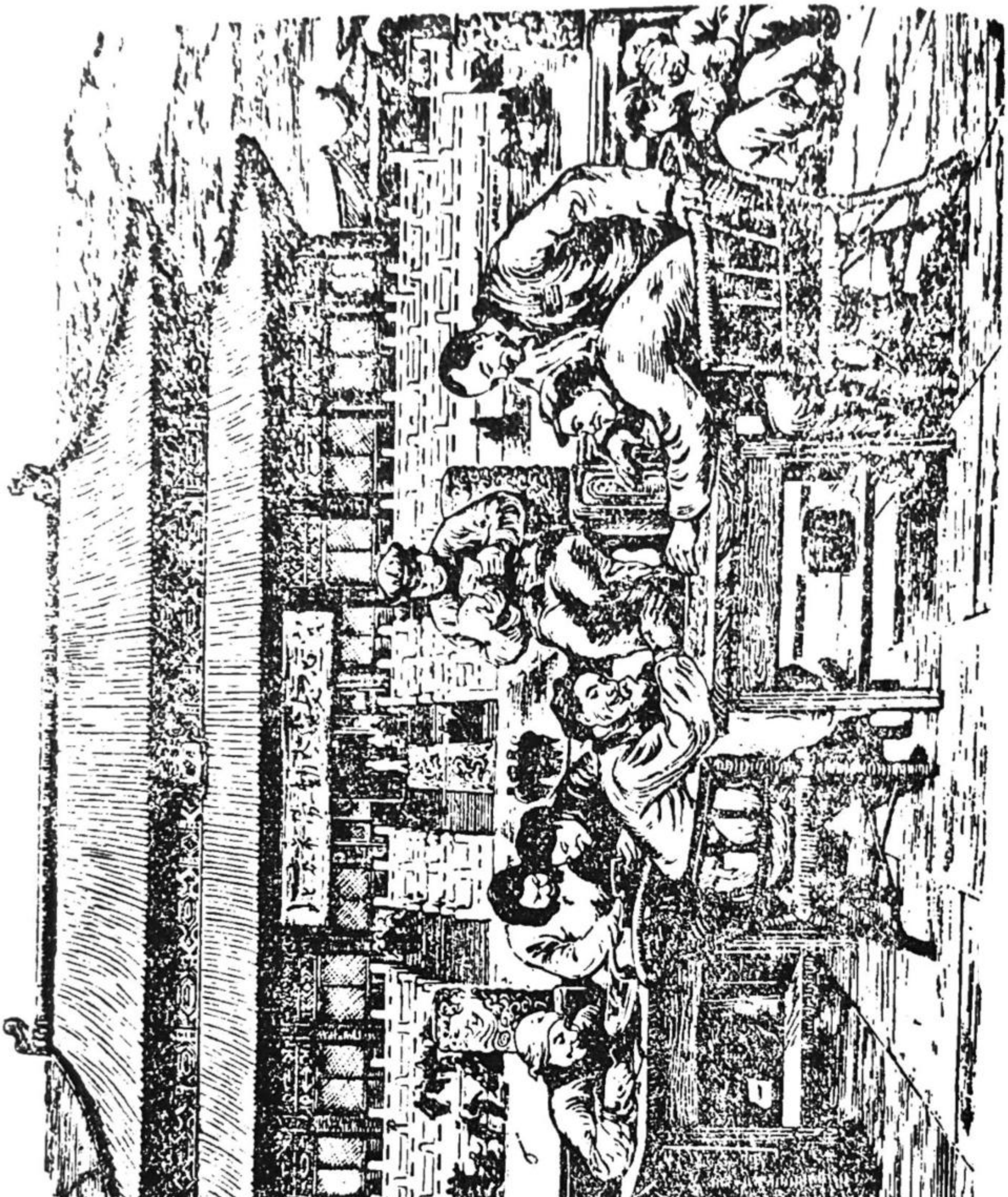

۾ ڪم ڪندڙن جي زندگي بهتر بڻائي ويئي آهي.
هننکي هاڻ ٻين جهڙي عزت ملي ٿي. عوامي صلاحڪار
ڪائونسل تي هنن جا عيوضي چونڊيل آهن. اڄ هو بنا
في ڏيڻ جي سگهيا پرائين ٿا. ڪلاسيڪل ٿيئٽر کي
سڌارڻ لاءِ ان ۾ نئون موضوع پيش ڪيو ويئو، جيتوڻيڪ
انجو روپ قائم رکيو ويو آهي. نوان روپ پڻ پيش ڪيا
ويندا. جن ناٽڪن ۾ رجعت پرستيءَ جو جذبو آهي انهن
تي بندش وجهڻ بدران سڌاربو ويو آهي.

اُتي هاڻي ٢٠٠٠ ناٽڪي ٽوليون آهن جنجا ٢ لک
ميمبر آهن. هر روز ١٠ لک ماڻهو ناٽڪ ڏسندا آهن.

چين ۾ تهذيبي ميدان ۾ فلمي صنعت جي ترقي زبردست
ڪاميابي جي نشاني آهي. سامان ۽ آزمودي جي مشڪلات
جي باوجود اُتي ٨٦ خاص فلمون، ٥٧ دستاويزي فلمون
وغيره ڪڍيون ويئون. اتهاس ۾ پهريون دفعو هاڻي اُتي
فلمي صنعت جو سامان ٺاهيو ويو آهي. اٽڪل هزار ڪن
سنيمائون ۽ ١٨٠٠ گهمندڙ سنمائون آهن. ١٩٥٢ جي
پهرين ٦ مهنن ۾ ٢١ ١/٣ ڪروڙ ماڻهن فلمون ڏٺيون.

چيني فلمن جو معيار ايڏو ته بلند ٿي ويو آهي جو
اُهي ٻين ملڪن ۾ پڻ ڏاڍيون پسند پيئون آهن. "اڇن
وارن واري ڇوڪري"، "چين جون استريون" ۽
"چيني جنتا جي سوڀ" فلمن ته انٽر راشٽري انعام
حاصل ڪيا آهن.

فلمي اداڪارن ۽ فلمي ناٽڪن لاءِ وڌندڙ تقاضا کي

پورو ڪرڻ لاءِ سرڪار ١٩٥٠ ۾ ”سئنيما سڪول“ کوليو جنهن ۾ اداڪاري ۽ ناٽڪ نويسي جو ٢ سالن جو ڪورس آهي، جو ٦ مهنن جي چئن حصن ۾ ورهايل آهي. پهرئين دور ۾ مارڪسواد ۽ چيني انقلاب متعلق راڄنيتي سکيا ڏني ويندي. ٻئي دور ۾ جنتا جي زندگي جو اڀياس ڪيو ويندو. ٽئين دور ۾ فلمي هنر جي سکيا ۽ چوٿين دور ۾ اداڪاري سيکاري ويندي. گريجوئيٽ ٿيڻ کانپوءِ هنن شاگردن کي اسٽوڊيوز ۾ عملي سکيا ملندي آهي.

جتي اڳ چيانگ جي راڄ ۾ هر سال ٥٠٠ کن هاليووڊ جون فلمون اينديون هيون، اتي اڄ مشڪل ڪا اهڙي فلم گهرائي ويندي آهي، ڇو ته اهي فلمون اڪثر چوري، خونريزي ۽ فاحش ڳالهين سان ڀريل هونديون آهن. چيني فلمي صنعت پاڻ کي هاليووڊ جي اثر کان آجو ڪيو آهي. اُتي فلمن ۾ هاڻي چيني انقلاب جي اتهاس، وطن پرستي ۽ سامراج دشمني جذبي ۽ آزاديءَ بعد جنتا جي زندگي ۾ تبديلين وغيره ترقي پسند ڳالهين کي پيش ڪيو ويندو. فلمن ۾ نه رڳو ماضي ۽ حال جي تصوير ڪيندي آهي پر مستقبل جي ترقي جو تصور پڻ ڏيکاريو ويندو. اهڙيءَ طرح اڄ چين ۾ سماجوادي حقيقت نگاري جي اصول تي عمل ڪري فلمي صنعت کي ڪماليت جي چوٽيءَ تي پهچايو ويو آهي. اڄ فلمي فن نه فقط چين بلڪ ساري دنيا جي تهذيب جا خزانا ڀري رهيو آهي.

ڪاميابي جو راز

چيني انقلاب جي ڪاميابي ۽ حيرت انگيز ترقي جو راز ٽن مکيه ڳالهين ۾ سمايل آهي. (١) اٿي مارڪس، اينگلس، لينن ۽ اسٽالن جي اصولن سان هٿيار بند منظم ڪميونسٽ پارٽي آهي جنهن خود- تنقيد جي اصول کي اپنايو آهي ۽ عام جنتا سان گهرو ناتو جوڙيو آهي. (٢) عوامي فوج ۽ (٣) سامراج وروڌي لوڪشاهي عناصرن جو گڏيل مورچو.

ڪميونسٽ پارٽي

١٩٢١ ۾ ڪميونسٽ پارٽي جي قائم ٿيڻ کان اڳ چين ۾ اسانجي ملڪ جي ڪانگريس وانگر ڪيترين ئي بورزيا پارٽيون هيون. انهن چيني انقلاب ۾ ڪنهن حد تائين برابر ترقي پسند حصو ورتو پر انقلاب کي ڪامياب بڻائي نه سگهيون، ڇو ته ڪميونسٽ پارٽيءَ وانگر انهنجون پاڙون پورن ريت عام جنتا ۾ کتل نه هيون. انهن چين جي سماجي ۽ تواريخي حالتن جو پورو اڀياس نه ڪيو هو، انقلاب جي نوعيت کي نه سمجهيو هو ۽ پنهنجين غلطين کي قبول ڪرڻ ۽ سڌارڻ لاءِ تنقيد ۽ خود- تنقيد جو اُصول نه اپنايو هو.

ڪامريڊ مائو جي اڳواڻي ۾ ڪميونسٽ پارٽي، مارڪسواد کي چين جي حالتن مطابق عمل ڪري ايڪ مصيبتن جو

مقابلو ڪيو ۽ لڳاتار سوڀون حاصل ڪيون. ڊاڪٽر وي- ڪي- آر- وي- رائو، دهلي يونيورسٽي جي سوشل سائنس وڀاڳ جو ڊين لکي ٿو، "جيتوڻيڪ چيني ڪميونسٽ پارٽيءَ جا ميمبر گهٽا ٿا هن ته به اُن عوام جو مڪمل اعتقاد هٿ ڪيو آهي. ان کي جنتا تي حڪم هلائڻ جي ضرورت نه ناهي. عوام انهي رهبري قبول ڪئي آهي جو نه جيتري ڪميونسٽ پارٽيءَ انهي خدمت ڪئي آهي اوتري ٻيءَ ڪنهن به پارٽيءَ نه ڪئي آهي."

چيني ڪميونسٽ پارٽيءَ محسوس ڪيو ته چيانگ جي تاناشاهي جي هٿيار بند حملن جو مقابلو ڪرڻ ۽ چيني عوام کي اُنهي چنبي کان آزاد ڪرائڻ لاءِ، هٿيار بند عوامي فوج ضروري آهي.

عوامي فوج

١٩٢٧ع ۾ اهڙي فوج جو جنم ٿيو. اُن ۽ چيانگ جي لشڪر ۾ رات ڏينهن جو تفاوت آهي. چيانگ جي فوج ۾ سپاهين کي کاڌو تمام ٿورو ملندو هو. هو بيشمار بيمارين ۾ مبتلا رهندا هئا. فوجي آفيسر اناج ۽ دوائون چور مارڪيٽ ۾ وڪڻندا هئا. سپاهي هارين کان اناج، ڍڳا، گهوڙا، اوزار وغيره کسيندا هئا. ليڪن عوامي فوج جي هستي ۾ اچڻ سان انهن حالتن ۾ انقلابي تبديلي آئي. لشڪر ۾ درجا ختم ڪيا ويا. سپاهي آفيسرن کي سلام نه ڪندا آهن جو ته هو انهن جا سائي آهن. عوامي فوج ۾ لوڪشاهي نموني ۾ ميٽن، ديواري اخبارن وغيره ذريعي آفيسرن جي هلت، فوجي رٿن، طريقن وغيره لاءِ بحث مباحثو ڪيو ويندو آهي.

وڏي ڳالهه اها آهي ته سپاهي بنا سبب جاڻ جي لڙي مري نه ڄاڻن. ان هوندي به فوج ۾ زبردست انتظام آهي، لشڪر کي جنتا سان سٺو ورتاءُ ڪرڻ لاءِ ٨ حڪم مليل آهن: (١) فضيلت سان ڳالهائڻ (٢) خريد فروخت ۾ سڌي هلت هلڻ (٣) اڌاري شيءِ موٽائي ڏيڻ (٤) نقصان جو عيوضو ڏيڻ (٥) عام ماڻهن کي نه تنبيهه ڪرڻ ۽ نه مارڻ (٦) فصل ناس نه ڪرڻ (٧) زالن سان ڇيڙ ڇاڙ نه ڪرڻ (٨) جنگي قيدين سان خراب ورتاءُ نه ڪرڻ.

گڏيل مورچو

ڪميونسٽ پارٽي ۽ عوامي فوج جون سويون تڏهن ئي ممڪن ٿي سگهيون جڏهن انهن چيني جنتا جي گهڻي ۾ گهڻي اڪثريت جي حمايت حاصل ڪئي. ڪميونسٽ پارٽي شروعات کان ئي سامراجين ۽ جاگيردارن خلاف جدوجهد جو جهنڊو بلند ڪيو، جنهن ۾ ان سڀني سامراج ورودي، لوڪشاهي جماعتن ۽ شخصن کي آڻڻ جي ڪوشش ڪئي. انگريزي ١٩٣٦ع ۾ جيتوڻيڪ چيانگ، ڪميونسٽن تي ٧ دفعا خونخوار حملا ڪيا ته به ڪامريڊ مائو جپان خلاف قومي مورچو کڙو ڪرڻ جي لحاظ کان گرفتار ٿيل چيانگ کي سندس سپهه سالارن جي چنبي مان آزاد ڪرائي سمجهوتو ڪيو. اڄ به چيني سرڪار ۾ ڪميونسٽن جا صرف ⅓ حصو هموضي آهن.

اڀياس ڪيل ڪتابن جي ياداشت

ڪتاب جو نالو	ليکڪ
١. چائنا شيڪس د ورلڊ	جئڪ بيلڊن
٢. چائنا ٽ-ڊي	پنڊت سندرلعل
٣. چين ڪي آواز (هندي ۾)	پنڊت سندرلعل
٤. چائنا سٽئنڊس اَپ	آر-ڪي-ڪرانجيا
٥. چائناز فيٽ اَن-بائونڊ	ولفريڊ-جي-برچيٽ
٦. ريڊ اسٽار اووَر چائنا	ايڊگرسنو
٧. اَن-فنشڊ ريووليوشن اِن چائنا	ايپسٽين
٨. پيپلس چائنا-اَئن اِنٽروڊڪشن	يان چندر ورما
٩. نيو چائنا ائٽ اَ گلانس	وارڪي سٽنٽسٽاو
١٠. مائوڪي ديش مين (هندي ۾)	رام آسري
١١. انگريرين رفارمس اِن چائنا	مائوسي لنگ
١٢. چائنيز ٿئيٽر	جئڪ چين

١٣. نيو چائناز ايڪانامڪ اَچيومينٽس، ١٤. اَ گائيڊ ٽ نيو چائنا، ١٥. ڪامن پروگرام، ١٦. ليبر انشوئرنس، ١٧. چائناز ريلويز، ١٨. چائناز يوٿ مارچ فارورڊ، ١٩. ووُمين اِن چائنا ٽ-ڊي، ٢٠. ڪلچر ائنڊ ايڊيوڪيشن اِن چائنا ۽ ٢١. ڪرٽي ييئرس آف ڪميونسٽ پارٽي. (فارين لئنگويجز پريس، پيڪنگ ۾ ڇپيل).

مخزنون: (انگريزي ۾) پيپلس چائنا، چائنا ريڪنسٽرڪٽس، چائنا منٿلي رويو، انڊيا ٽ-ڊي، ڪراس روڊس، بلز (Blitz)، نيو ايج، ڪامرس وغيره.

(هندي ۾) نيا چين، جن يگ، مزدور جگت.

(اردو ۾) پريت لڙي، نيا هندستان ۽ نيا دور.

”نئين دنيا“

نئين زندگيءَ جي راهه ڏيکاري ٿي - انساني زندگي جا اڄ حيران ۽ پريشان آهي ۽ جنهن ۾ هر ڪنهن کي پنهنجي آئينده جو فڪر ستائي ٿو. ڀلا اها زندگي ٿي ڪهڙي جنهن ۾ انسان کي پورو اَنُ، لٽو، اجهو ۽ علم ميسر نه هجي ۽ پنهنجون ضرورتون پوريون ڪرڻ لاءِ هڪ ٻئي جو خون چوسڻو پوي؟ اهڙي خودغرض زندگي ۽ لوٽ کسوٽ واري سماج کي بدلائڻ لاءِ، عمل جي هڪ نئين راهه جي ضرورت آهي. ان عملي جدوجهد جي راهه کان واقف ٿيڻ لاءِ پڙهو:—

”نئين دنيا“

(سنڌي ۾ هڪ ئي جهونو ترقي پسند ماهوار رسالو جنهن پنجن سالن کان سنڌي ادب ۽ جنتا جي خدمت ڪئي آهي.)

في ڪاپي ۴ آنا. ساليانو چندو ٽي رپيا.

ائڊريس:— پوسٽ باڪس ٦٤٥١، مهيم، بمبئي ١٦.

پنهنجي شهر جي ايجنٽ کان گهري وٺو.

★ هڪ دفعو ڪائي ڏسو وٺو ★

"دلال" جو
ٽي جو ساس
[ڪيچپ]
جو ڪاڏي کي
جامع سوادي
ٻڌائي ٿو.

"دلال" جو
راجا راڻي ڇاپ
ٽيبل وانگر جو
لذيذ ۽ هاضميدار
آهي.

"مڪي ماؤس"
سيٽون.

★ هي شيون سڀڪنهن هنڌ ملن ٿيون ★

جيڪڏهين توهانکي نهايت واجبي اگهن تي
سڪو فروٽ، بسڪيٽ چاڪليٽ، سرهو صابڻ،
سنڌي آچار، نج گيهه، داليون، مصالح وغيره
گهرجن ته يڪدم ٽيليفون ڪري گهر
ويٺي ئي اسان وٽان گهرائي وٺو.

بامبي پرووزن اسٽورس

419- اي، گرانٽ روڊ، ڊاولٽي سئنيما جي سامهون
بمبئي ٧.
ٽيليفون نمبر ٧٠٣٠٩

انتظار ڪريو! تيار ٿي رهيو آهي!

"سوويٽ سرگ"

سماجوادي روس بابت "الم" جي مضمون جو الوکو ڪتاب.

★ قیمت بارہن آنا ★

3600

<u>History</u>

38